
İNCELEMELER

TÜRK VATANDAŞLIĞINA ALINMA KARARININ İPTALİNDE SÜRE

Araş. Gör. Dr. Hümeyra Zeynep NALÇACIOĞLU ERDEN*

Öz

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının kaybı hallerinden biri olarak Türk vatandaşlığına alınma kararının iptali de düzenlenmiştir. Kanununun 31. maddesine göre Türk vatandaşlığını kazanma kararı, ilgilinin yalan beyanı ya da vatandaşlığı kazanmaya esas teşkil eden önemli hususları gizlemesi sonucunda vuku bulmuş ise kararı veren makam tarafından iptal edilir. Kanunda yetkili makamın Türk vatandaşlığının iptali kararı vermesi belli bir süre ile sınırlandırılmamıştır. Bu durumda yetkili makam, Türk vatandaşlığını kazanma kararı üzerinden ne kadar zaman geçerse geçsin, yalan beyanda bulunan ya da vatandaşlığı kazanmaya esas teşkil eden önemli hususları gizleyen kişinin sonradan kazandığı Türk vatandaşlığını iptal edecektir. Vatandaş lehine birçok değişiklik geçirerek yürürlüğe giren yeni Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun iptale dair bu hükmü bu nedenle Kanundaki vatandaş aleyhine olan nadir hükümlerden biri olarak telakki edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Vatandaşlığı Kanunu, Türk vatandaşlığının iptali, Türk vatandaşlığına alınma kararının iptali, Türk vatandaşlığının kaybı, ölçülülük ilkesi, idarenin istikrarı ilkesi, Türk vatandaşlığının iptalinde süre

THE PERIOD FOR THE CANCELLATION OF TURKISH CITIZENSHIP

Abstract

Cancellation of Turkish citizenship is one of the ways of the loss of Turkish citizenship by decision of the competent authority in Turkish Citizenship Law No. 5901. According to Article 31 of that Law, the decision of acquisition of Turkish citizenship shall be cancelled by the decision-making authority, if the concerned person acquired citizenship by misrepresentation or by hiding essential matters constituting the basis in the acquisition of citizenship. According to that provision, the decision of the cancellation of the acquisition of Turkish

* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye, erden@istanbul.edu.tr

** Makale Gönderim Tarihi: 19.04.2016; Makale Kabul Tarihi: 18.05.2016

citizenship is not limited for a certain period. In such a case, the competent authority has a power and obligation to cancel the decision of acquisition of Turkish citizenship if it ascertain that the concerned person acquired citizenship by misrepresentation or by hiding essential matters constituting the basis in the acquisition of citizenship no matter how much time passes after the acquisition of Turkish citizenship. Therefore, that provision of the new Turkish Citizenship Law, which is enacted by means of many changes in favor of citizens, is regarded as one of the few provisions in the Law against citizens.

Keywords: *Turkish Citizenship Law, Cancellation of Turkish citizenship, loss of Turkish citizenship, principle of proportionality, stability principle, the period for the cancellation of Turkish citizenship*

Giriş

Türk vatandaşlığına alınma kararının iptali, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun Türk Vatandaşlığının Kaybı başlıklı Üçüncü Bölümü'nde, 31-33. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Kanuna göre Türk vatandaşlığını kazanma kararı, Türk vatandaşlığını kazanan kişinin yalan beyanı ya da Türk vatandaşlığını kazanmaya esas teşkil eden önemli hususları gizlemesi sonucu gerçekleşmiş ise, kararı veren makam tarafından iptal edilir. İptalin düzenlendiği 31. maddede, Türk vatandaşlığına alınma kararının iptali ile ilgili olarak bir zaman kısıtlaması öngörülmemiştir. Bu durumda, Türk vatandaşlığının yalan beyanda bulunarak ya da Türk vatandaşlığını kazanmaya esas teşkil eden durumların gizlenmesi suretiyle kazanıldığı tespit edildiğinde, süre bakımından herhangi bir sınırlamaya tabi olmaksızın, kazanma kararı üzerinden ne kadar zaman geçerse geçsin, Türk vatandaşlığına alınma kararının iptalinin mümkün olabileceği anlaşılmaktadır.

Öte yandan kanun koyucu, Türk vatandaşlığına alınma kararının iptalinde, ilgili kanun maddesini emredici bir şekilde kaleme almış ve Türk vatandaşlığının iptalinde yetkili makama takdir hakkı tanımamıştır. Şartların tespiti halinde, Türk vatandaşlığının kazanılması kararını veren makam, vatandaşlığın iptaline de karar vermek zorundadır.

İşte bu çalışma kapsamında, Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda Türk vatandaşlığına alınma kararının iptalinde herhangi bir süre kısıtlamasına gidilmemesi, ölçülülük ilkesi ve idarenin istikrarı ilkesi çerçevesinde ele alınacaktır.

A. Türk Vatandaşlığına Alınma Kararının İptali

1. Genel Olarak

Türk hukukunda ilk kez 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu¹ ile kabul edilen iptal müessesesi², 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu³'nun 31. maddesinde Türk Vatandaşlığının İptali başlığı altında şu şekilde kaleme alınmıştır:

“Türk vatandaşlığını kazanma kararı; ilgilinin yalan beyanı veya vatandaşlığı kazanmaya esas teşkil eden önemli hususları gizlemesi sonucunda vuku bulmuş ise kararı veren makam tarafından iptal edilir.”

Kanun, Türk vatandaşlığına alınma kararının iptalini, Türk vatandaşlığının sonradan kazanılması halleri ile sınırlandırmıştır⁴. İptali kabil bir karar olabilmesi için öncelikle yetkili bir makam tarafından “Türk vatandaşlığını kazanma kararı”nın verilmiş olması gerekmektedir. Bu durumda, kendiliğinden Türk vatandaşlığının kazanıldığı doğum yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasında, asli yoldan Türk vatandaşlığına sahip olunduktan herhangi bir makam kararına ihtiyaç olmaksızın Türk vatandaşlığı kazanıldığından, iptal kurumunun uygulanması mümkün değildir. O zaman iptale konu kazanma kararları; yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının kazanılması (m. 10), istisnai yolla Türk vatandaşlığının kazanılması (m. 12), Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması (m.13- m. 14), evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması (m. 16), evlat edinilme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması (m. 17) ve mülga 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’na göre haklarında kaybettirme kararı verilenler için verilen Türk vatandaşlığının kazanılması (m. 43) kararlarıdır⁵.

¹ RG 22.2.1964-11638. 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, 29.05.2009 tarih ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır.

² İptal kurumunun ilk kez 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’nda kabul edildiğine dair bkz. Hicri FİŞEK, *Vatandaşlığa Alınmanın İptali*, Osman F. Berki’ye Armağan, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No. 411, Ankara, 1977, s. 375-376; Ergin NOMER, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 21. Bası, Filiz Yayınevi, İstanbul, 2015, s. 145; Gülin GÜNGÖR, *Tâbiyet Hukuku*, 3. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015, s. 170.

³ RG 12.6.2009-27256.

⁴ GÜNGÖR, *Tâbiyet Hukuku*, s. 172; Vahit DOĞAN, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 12. Baskı, Savaş Kitapçılık, Ankara, 2014, s. 136.

⁵ NOMER, s. 147; B. Bahadır ERDEM, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 4. Bası, Beta Basım Yayın AŞ, 2014, s. 241; DOĞAN, s. 138; GÜNGÖR, *Tâbiyet Hukuku*, s. 171; Rona AY-BAY, Nimet ÖZBEK, *Vatandaşlık Hukuku*, 4. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015, s. 211.

Çalışmada öncelikle 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda Türk vatandaşlığına alınma kararının iptali sebepleri incelenecektir. Daha sonra Türk vatandaşlığının iptali kararının hüküm ve sonuçları, çeşitli uluslararası sözleşmelerdeki düzenlemeler ile karşılaştırılarak ele alınacaktır. Ardından çalışmanın ana konusunu teşkil eden gerçek dışı beyan ya da hile yoluyla kazanılmış Türk vatandaşlığına alınma kararının iptalinde süre bahsi; Avrupa Birliği'ne üye bazı ülkelerin kanunlarındaki düzenlemeler ve Avrupa Birliği Adalet Divanı içtihatları ışığında tartışılacaktır. Daha sonra, Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda her ne kadar Türk vatandaşlığına alınma kararının iptalinde bir süre sınırlamasına yer verilmemiş olsa da, Türk vatandaşlığının iptali kararının idari karar niteliğinde olması nedeniyle Türk İdare Hukukunda gerçek dışı beyan ya da hileyle elde edilmiş idari işlemlerin sona erdirilmesindeki süre uygulamalarının, Türk vatandaşlığına alınma kararının iptalinde uygulanıp uygulanamayacağı, idarenin istikrarı ilkesi de göz önünde tutularak yargı kararları çerçevesinde tartışılacaktır. Devamında ise, Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda Türk vatandaşlığına alınma kararının iptalinde bir süre sınırlandırmasının gerekli olup olmadığı, öğretilerdeki görüşlere de yer verilerek idarenin istikrarı ilkesi ışığında tahlil edilecektir.

2. Türk Vatandaşlığına Alınma Kararının İptali Sebepleri

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'na göre Türk vatandaşlığına alınma kararının iptale konu olabilmesi için, ilgili, Türk vatandaşlığının kazanılmasında aranan hukuki şartlar bakımından yetkili makamlara yalan beyanda bulunarak ya da vatandaşlığı kazanmaya esas teşkil eden önemli hususları gizleyerek, bu suretle yetkili makamları aldatarak ve kandırarak söz konusu kararı aldırması olmalıdır.^{6, 7}

⁶ Türk öğretisinde, iptale konu olabilecek kazanma kararı ile ilgili olarak, ilgilinin yalan beyanda bulunmuş olmasında veyahut kazanmaya esas teşkil edecek önemli hususları gizlemesinde “kasıt” unsurunun aranmasına dair görüş birliği bulunmamaktadır. Bir görüş, ilgilinin yalan beyanda bulunurken veya vatandaşlığa alınmasına engel teşkil edecek hususları gizlerken bilerek ve isteyerek yetkili makamları aldatma iradesi ile kasten bu şekilde davranmasının aranması gerektiğini savunurken (NOMER, s. 146; ERDEM, s. 243-244; Nihal ULUOCAK, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Gözden Geçirilmiş Yeni Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989, s. 112; Erdoğan GÖĞER, *Türk Tabiiyet Hukuku*, Dördüncü Bası, Sevinç Matbaası, Ankara, 1979, s. 141; DOĞAN, s. 137, 139-140; AYBAY, ÖZBEK, s. 210; Turgut TURHAN, Feriha Bilge TANRIBİLİR, *Vatandaşlık Hukuku*, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012, s. 116), diğer görüşe göre, yalan beyanda bulunmak veya önemli hususları gizlemek zaten bizatihi aldatma kastını içeren fiillerdir, dolayısıyla ayrıca aldatma kastının aranmasına gerek yoktur, bkz. FİŞEK, s. 380-382.

⁷ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği de yalan beyan ya da hilenin va-

Türk vatandaşlığının kazanılması kararının iptalini gerektiren sebepler, kazanma kararından önceye ait olan ve kazanma kararını hukuka aykırı hale getiren fiil ve davranışlardır⁸. Örnek vermek gerekirse; yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının kazanılmasında, kazanmada aranan şartlardan “başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye’de kesintisiz beş yıl ikamet etmek”, “yeteri kadar Türkçe konuşmak”, veya “genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden bir hastalığı bulunmamak” gibi belge ve raporlarla ilgili tarafından kanıtlanan hususlarda, ilgilinin yalan beyanda bulunarak gerçeği saklaması ya da evrakta tahrifat yaparak veya sahte evrak düzenleyerek vatandaşlığı kazanmaya temel teşkil eden örneğin asgari beş yıl koşulunu sanki gerçekleşmiş gibi göstermesi ya da Türk vatandaşlığının evlenme yoluyla kazanılmasında, ilgilinin, kazanma şartlarından “evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunmama” şartına dair yalan beyanda bulunmuş olması gibi Türk makamlarını aldatmak suretiyle Türk vatandaşlığının kazanılması durumunda, ilgilinin gerekli koşullara sahip olmadığına herhangi bir şekilde öğrenilmesi halinde İçişleri Bakanlığı ilgili hakkında soruşturma yapar veya yaptırır. Soruşturmanın neticesinde Türk vatandaşlığının kazanılmasına esas teşkil eden hususların gizlendiğinin veya yalan beyanın kanıtlanması durumunda, Türk vatandaşlığının kazanılmasına dair karar, kararı veren yetkili makam tarafından iptal edilir (Türk Vatandaşlığı Kanunu, m. 31; Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik⁹, m. 57/2). Dolayısıyla, yalan beyanın ya da Türk vatandaşlığının kazanılmasına esas teşkil eden önemli hususların gizlendiği iddiası ya da şüphesi, ilgili hakkında vatandaşlığın iptali kararı verilebilmesi için yeterli değildir; söz konusu durumun ayrıca kanıtlanması aranmaktadır¹⁰.

tandaşlığın kaybına sebep olabilmesi için, vatandaşlığın kazanılması ile hileli davranış arasında nedensellik bağının olması gerektiğini belirtmiştir. O hileli davranış olmasaydı da kişi vatandaşlığı kazanacak idiyse, sonradan kazanılan vatandaşlık sona erdirilmemelidir. Buna göre hileli davranış, vatandaşlığın kazanımı için olmazsa olmaz nitelikte olmalıdır ki vatandaşlığın kaybına sebep olsun. Bkz. *Interpreting the 1961 Statelessness Convention and Avoiding Statelessness Resulting from Loss and Deprivation of Nationality*, Expert Meeting convened by the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, Tunisia, 31 October-1 November 2013, s. 12.

⁸ NOMER, s. 144; ERDEM, s. 242.

⁹ RG 6.4.2010-27544. Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik çalışma içerisinde bundan sonra Yönetmelik olarak anılacaktır.

¹⁰ GÜNGÖR, *Tâbiyet Hukuku*, s. 173.

İlgilinin kendisine atfedilebilen bir kusuru olmaksızın yetkili makamın Kanunda aranan şartlara dair gerekli ve yeterli araştırma ve değerlendirmeyi yapmadan, bir diğer deyişle, hukuki şartlar gerçekleşmediği halde idarenin bizatihi kendisinden kaynaklanan hataen gerçekleştirdiği Türk vatandaşlığına alma kararlarında ise, iptal kurumundan değil, vatandaşlık kararlarının geri alınmasından bahsedilir¹¹. Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 40. maddesinde düzenlenen geri almada da, aynı iptalde olduğu gibi Kanunda aranan hukuki şartlar gerçekleşmeden Türk vatandaşlığının kazanılması kararı verilmiştir. Ancak iptalden farklı olarak burada, ilgilinin dahli olmaksızın, ilgilinin yalan beyanı ya da kazanmaya esas teşkil eden önemli hususları gizlemesi söz konusu olmadan, tamamen idarenin kendi hatası sonucunda yanlışlıkla kazanma kararı verilmiştir. Bu şekilde hukuki şartlar oluşmadan verilen Türk vatandaşlığının kazanılmasına ya da kaybedilmesine dair kararlar, kararı veren makam tarafından geri alınır. Geri alınan karar, vatandaşlığın kazanılması ya da kaybedilmesine ilişkin karar tarihinden itibaren hükümsüz hale gelir (Yönetmelik, m. 66).

Geri almadan farklı olarak Türk vatandaşlığına alınma kararının iptali için, “yalan beyanda bulunma” ya da “vatandaşlığı kazanmaya esas teşkil eden önemli hususları gizleme” şeklinde, ilgili kişinin aktif ve hukuka aykırı bir eylemine ihtiyaç duyulmaktadır. Sonradan Türk vatandaşlığını kazanan kişinin, yalan beyanda bulunduğu ya da vatandaşlığı kazanmaya esas teşkil eden önemli hususları gizlediğinin tespiti durumunda ise, kazanma kararını veren makam tarafından Türk vatandaşlığı iptal edilmektedir. Bu durumun ise kişinin vatandaşlık statüsü açısından vatansız kalma sonucuna götürecektir kadar çok ağır hüküm ve sonuçları bulunmaktadır.

3. Türk Vatandaşlığına Alınma Kararının İptalinin Hüküm ve Sonuçları

Kanun iptal kararının, karar tarihinden itibaren hüküm ifade edeceğini belirtmektedir (m. 32). Buna göre iptal kararı, Türk vatandaşlığını kazanma tarihine kadar geriye yürümeyecek, sadece geleceğe etkili olacaktır¹².

¹¹ NOMER, s. 146; ERDEM, s. 244; GÜNGÖR, *Tâbiyet Hukuku*, s. 185-189; AYBAY, ÖZBEK, s. 218-219; DOĞAN, s. 199-200; TURHAN, TANRIBİLİR, s. 116-117.

¹² Öğreti, Türk Vatandaşlığı Kanunu'ndaki iptale dair düzenlemeyi, menşei İdare Hukuku olan iptal kurumunun niteliğine uygun olmadığı gerekçesiyle eleştirmektedir (NOMER, s. 147; AYBAY, ÖZBEK, s. 211). Zira İdare Hukukunda iptal kararları, iptal edilen kara-

Böylece ilgilinin Türk vatandaşlığını kazanma tarihinden iptal kararına dek Türk vatandaşı olarak yapmış olduğu işlemler geçerli sayılacaktır¹³.

Kanun, vatandaşlığı iptal edilen kişiye bağlı olarak aynı işlemle Türk vatandaşlığını kazanan eş ve çocuklar hakkında da iptal kararının uygulanacağını düzenlemiştir (Türk Vatandaşlığı Kanunu m. 32, Yönetmelik, m. 58/1). Yönetmelik'te ise ayrıca, iptal kararının, Türk vatandaşlığını kazanan kişinin, Türk vatandaşlığını kazandıktan sonra doğan çocuğuna ve evlenme

rın alındığı tarihe kadar geriye yürür (Metin GÜNDAY, *İdare Hukuku*, Güncellenmiş ve gözden geçirilmiş 10. Baskı, İmaj Yayınevi, Ankara, 2013, s. 169; Kemal GÖZLER, *İdare Hukuku*, Cilt I, İkinci Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa, 2009, s. 1002, 1091). İptal edilen karar, iptal kararıyla beraber hiç alınmamış gibi muamele görür ve yürürlüğe girdiği tarihten itibaren geçersiz hale gelir. Öğretide, Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda yer alan iptalin, İdare Hukukundaki "yürürlükten kaldırma (ilga)" olduğu ifade edilmektedir (bkz. GÜNGÖR, *Tâbiyet Hukuku*, s. 171; Erdoğan BÜLBÜL, *İdari İşlemlerin Yürürlükten Kaldırılması*, Beta Basım AŞ, İstanbul, 2010, s. 5; Nimet ÖZBEK, *Türk Vatandaşlık Hukukunda İlgilinin İstenci Gerekmaksızın Türk Vatandaşlığıyla İlişkinin Kesilmesi*, Pigeon Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 112). Zira yürürlükten kaldırma, idari işlemin, idarenin alacağı yeni bir kararla, geleceğe yönelik olarak hukuk âleminden silinmesidir (bkz. Turgut TAN, Şeref GÖZÜBÜYÜK, *İdare Hukuku*, Cilt I, Güncelleştirilmiş 10. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014, s. 443; GÜNDAY, s. 181; GÖZLER, s. 1096; Turan YILDIRIM, *İdari Yargı*, 2. Baskı, Beta Basım AŞ, İstanbul, 2010, s. 294). Ayrıca idari işlemin iptali, işlemin hâkim tarafından geçmişe etkili olarak ortadan kaldırılması iken, idari işlemin yürürlükten kaldırılması idare tarafından geleceğe yönelik olarak gerçekleştirilmektedir. Yürürlükten kaldırma ve yargısal iptal arasındaki ilişki ve farklar için bkz. BÜLBÜL, s. 10-15. "İptal" kavramına benzer olan fesih, geri alma, yürürlükten kaldırma gibi kavramların hem öğretide hem de Danıştay kararlarında özensiz bir şekilde birbirlerinin yerine geçecek şekilde kullanıldığına dair bkz. BÜLBÜL, s. 4; Turgut TAN, *İdari İşlemin Geri Alınması*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970, s. 7-11; TAN, GÖZÜBÜYÜK, s. 446-449.

¹³ Vatandaşlık kararlarının geri alınmasında ise geri alınan karar, ilk karar tarihinden itibaren hükümsüz hale gelir (Yönetmelik, m. 66/1). Bir diğer deyişle geri alma kararı geriye yürür. Bu nedenle öğretide, vatandaşlık kararının geri alınmasının sonuçlarının, Türk vatandaşlığına alınma kararının iptali sonuçlarına göre çok daha ağır olduğu ifade edilmektedir, bkz. FİŞEK, s. 385; GÜNGÖR, *Tâbiyet Hukuku*, s. 188. "Öyle ki, vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin kararın geri alınması halinde ilgili, Türk vatandaşlığını hiç kazanmamış kabul edileceğinden, bu kişi ve onun müracaatına dâhil edilmiş kişilerin geçmişe etkili olarak Türk vatandaşlığının kaybedecek olmalarının yanı sıra, bu kişilerin Türk vatandaşlığı dayanak alınarak Türk vatandaşlığını kazanmış herkesin, örneğin, bu kişilerin Türk vatandaşlığını kazanmasından sonra soybağı esasına göre Türk vatandaşlığını kazanmış çocuklarının, evlenme sebebiyle Türk vatandaşlığını kazanmış eşlerinin, evlat edinme sebebiyle Türk vatandaşlığını kazanmış evlatlığının ve onların Türk vatandaşı olması dayanak alınarak Türk vatandaşlığını kazanmış diğer kişilerin vatandaşlık statüsü de zincirleme olarak hukuki dayanaktan yoksun kalacaktır", bkz. GÜNGÖR, *Tâbiyet Hukuku*, s. 188-189.

yoluyla Türk vatandaşlığı kazanan eşine tesir etmeyeceği hüküm altına almıştır (m. 58/2).

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Türk vatandaşlığına alınma kararının iptalinde, yetkili makama takdir yetkisi de vermemiştir. Zira hem Kanun maddesinde (m. 31) hem de Yönetmeliğin ilgili maddesinde (m. 58) “... iptal edilir” şeklinde emredici bir ifade kullanılmıştır¹⁴. Buna göre yetkili makam, Türk vatandaşlığına alınma kararının iptali için aranan şartların kanıtlanması durumunda, iptal kararını vermekle yükümlüdür¹⁵. Bu durumda, ilgilinin çifte ya da çok vatandaşlık gibi bir durumu söz konusu değil ise, Türk vatandaşlığına alınma kararının iptali ile vatandaşlığı iptal edilen kişinin vatansız kalması kaçınılmazdır¹⁶.

Vatandaşlık hukukuna ilişkin uluslararası sözleşmelerde de yalan beyanda bulunarak ya da gerçekleri gizleyerek hileli bir şekilde vatandaşlık kazanıldığına, kişinin vatansızlığına sebep olsa bile, devletin, vatandaşlığın sona erdirilmesi kararı vermesi tanınmaktadır.

İnsan Hakları Evrensel Beyanname’sinde¹⁷, hiç kimsenin keyfi olarak vatandaşlığından yoksun bırakılmayacağı ifade edilmiştir (m. 15/2). Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi’nde¹⁸ bu hüküm aynen tekrar edilmiştir (m.

¹⁴ Türk vatandaşlığının bir diğer sona erme hali olan Türk vatandaşlığının kaybettirilmesinde ise kanun koyucu, yetkili makama takdir hakkı tanıyarak Kanunda sayılı şartların gerçekleşmiş olmasına rağmen Türk vatandaşlığının kaybını zorunlu kılmamıştır. Bkz. Türk Vatandaşlığı Kanunu, m. 29.

¹⁵ Hollanda Vatandaşlık Kanunu’nda (m. 14/1), İsviçre Vatandaşlık Kanunu’nda (m. 41/1), Alman Vatandaşlık Kanunu’nda (m. 35/3) ve Fransız Vatandaşlık Kanunu’nda (m. 27/2) ise, yetkili makamların “iptal kararı verebileceğinden” bahsedilerek iptal kararı vermeye yetkili olan makamlara bu hususta takdir hakkı verilmesi tercih edilmiştir. Madde metinleri için bkz. ileride dn. 26-29. Hırvatistan, İtalya, Polonya, Slovakiya ve İsveç gibi ülkelerin vatandaşlık kanunlarında ise, ilgilinin vatandaşlığı kazanmak için yalan beyanda bulunması ya da vatandaşlığın kazanılmasında esaslı hususları saklanması ile ilgili olarak herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bkz. (çevrimiçi) <http://eudo-citizenship.eu/country-profiles>, 09.02.2016.

¹⁶ Lüksemburg Vatandaşlık Kanunu’nda ise, vatandaşlığa alınma kararının iptalinin, ilgiliyi vatansız kılması durumunda uygulanmayacağı düzenlenmiştir (m. 15) için bkz. Luxembourg Nationality Law of 23 October 2008 (çevrimiçi) <http://eudo-citizenship.eu/country-profiles>, 09.02.2016.

¹⁷ RG 27.05.1949-7217.

¹⁸ Türkiye’nin tarafı olmadığı Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi hakkında detaylı bilgi için bkz. Gülin GÜNGÖR, *Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi*, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Yılmaz Altuğ’a Armağan, İstanbul, Cilt 17-18, Sayı: 1-2, 1997-1998,

4/c). Vatansızlığın azaltılmasına dair temel milletlerarası ilkeleri ortaya koyan 1961 tarihli Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi¹⁹’nde ise ana kural, kişinin, vatansız kalma durumuna sebep olacak şekilde sözleşen devlet vatandaşlığından mahrum bırakılamayacağı şeklindedir (m. 8/1). Bir diğer deyişle kişi, çifte veya çok vatandaşlığa sahip değil ise, kural olarak sözleşen devlet vatandaşlığından yoksun bırakılamayacaktır²⁰; zira Sözleşme’nin temel amacı, kişilerin vatansız kalmasının engellenmesi ve azaltılmasıdır. Sözleşme’deki ana kural bu olmakla beraber, Sözleşme bu kurala bazı istisnalar getirmiştir. Sözleşme, kişinin vatansız kalmasına sebep olsa bile, Sözleşme’de geçen istisnai durumların varlığı halinde Sözleşen devletin, kişiyi vatandaşlığından mahrum bırakmasına izin vermiştir. Bu istisnai durumlardan biri, çalışma konumuzu teşkil eden vatandaşlığın iptal edilmesidir (m. 8/2)²¹.

Sözleşme’ye göre, “Bir Sözleşmeci Devlet, hiç kimseyi vatansız duruma düşürecek biçimde vatandaşlıktan çıkaramaz²²” (m. 8/1). Ancak; kişinin, yalan beyanda bulunarak ya da hile yoluna başvurarak Sözleşmeci devlet vatandaşlığını kazanması durumunda, kişi vatansız kalacak dahi olsa, Sözleşmeci devlet, kişiyi vatandaşlığından yoksun bırakabilecektir (m. 8/2)²³.

s. 229-250; Feriha Bilge TANRIBİLİR, *Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku*, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Ergin Nomer’e Armağan, İstanbul, Cilt 22, Sayı: 2, 2002, s. 791-818. Sözleşmenin İngilizce metni için bkz. (çevrimiçi) <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007f2c8,09.03.2016>.

¹⁹ RG 15.08.1975-15327. Orijinal adı Convention on the Reduction of Statelessness olan 30.08.1961’de New York’ta imzalanan ve 13.12.1975’te yürürlüğe giren sözleşmenin İngilizce metni için bkz. (çevrimiçi) <http://www.unhcr.org/3bbb286d8.html>, 08.03.2016.

²⁰ Gülin GÜNGÖR, *Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Bazı Hükümlerinin 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Üzerindeki Etkisi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 63 (3), 2014, s. 494.

²¹ 1961 tarihli Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’nde Sözleşen devletin, kişiyi vatansız bırakabileceği istisnai durumlar için bkz. GÜNGÖR, *Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Türk Vatandaşlığı Kanunu Üzerindeki Etkisi*, s. 497-504; Nimet ÖZBEK HADIMOĞLU, Barış TEKSOY, *Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (1961) Karşısında Türk Vatandaşlığı Kanunu*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 107, 2013, s. 236-237.

²² Maddenin İngilizce metni şu şekildedir: “A Contracting State shall not deprive a person of its nationality if such deprivation would render him stateless”.

²³ İlgili madde şu şekildedir: “Bu maddenin 1’inci paragrafındaki hükümleri ihlal etmeyecek şekilde, bir kişi aşağıdaki durumlarda bir Sözleşmeci devletin vatandaşlığından çıkarılabilir: ... (b) Vatandaşlık hakkının yalan beyan veya sahtekârlıkla elde edildiği durumlarda ...”

Sözleşme, ilgilinin yalan beyanda bulunarak ya da hile yoluna başvurarak Sözleşmeci devletin vatandaşlığını kazanması durumunda, bu durumun tespit edilmesinin akabinde ilgilinin çifte ya da çok vatandaş olup olmadığının dikkate alınmaksızın vatandaşlığının iptal edilebileceğini düzenlemiştir. Bir diğer deyişle Sözleşme’de, çifte ya da çok vatandaş olmayan ve yalan beyanda bulunmak suretiyle veyahut hile yoluna başvurarak vatandaşlığı kazanan kişinin, vatansız kalmasına engel olan bir hükmün düzenlenmesi tercih edilmemiştir.

Bu bakımdan, 1961 tarihli Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’ndeki düzenleme ile 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’ndaki iptal ile ilgili düzenleme birbiri ile uyumludur²⁴.

Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi’nde de âkit devletlerin hangi durumlarda vatandaşlığı sona erdirebileceği sınırlı bir şekilde sayılmıştır (m. 7). Bu durumlar arasında, “başvurana yüklenebilecek herhangi bir ilgili olgu hakkında bilgi gizleme, yanlış bilgi verme veya hileli davranış yoluyla Taraf Devletin vatandaşlığını kazanmak²⁵” şartı da yer almaktadır (m. 7/b). Dolayısıyla Sözleşme, vatandaşlığın kazanılması hususunda bilgi saklayan, doğruyu söylemeyen veya hile yapan kişilerin, vatansız kalsalar dahi, âkit

(m. 8/2). Maddenin İngilizce metni ise şu şekildedir: “*Notwithstanding the provisions of paragraph 1 of this article, a person may be deprived of the nationality of a Contracting State: ... (b) where the nationality has been obtained by misrepresentation or fraud ...*”.

²⁴ Sözleşme, vatandaşlığı kazanma kararı iptal edilen kişinin, aynı kazanma kararı ile vatandaşlık kazanan eş ve çocuklarının, ancak başka bir devlet vatandaşlığına sahip olmaları ya da kazanmaları şartıyla vatandaşlıklarının sona erdirilmesine izin vermiştir (m. 6). Buna göre vatandaşlığı sona erdirilen kişinin, aynı kazanma kararı ile vatandaşlığı kazanan eş ve çocukları, vatandaşlıklarının sona erdirilmesi sonucunda vatansız kalacaklarsa, vatandaşlıkları sona erdirilmeyecektir. Oysa 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’nda, iptal kararının, ilgili kişiye bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanmış eş ve çocuklar hakkında da uygulanacağı düzenlenmiştir (m. 32/1; Yönetmelik, m. 58/1). Dolayısıyla Türk Vatandaşlığı Kanunu’na göre, vatandaşlığı iptal edilen kişiye bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanan eş ve çocukların Türk vatandaşlığı da, vatansız kalacak dahi olsalar iptal edilecektir. Bu nedenle, Türk Vatandaşlığı Kanunu’ndaki bu hüküm ile Sözleşme’deki hüküm arasında uyumsuzluk vardır. Bu uyumsuzluk ile ilgili eleştiriler için bkz. GÜNGÖR, *Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Türk Vatandaşlığı Kanunu Üzerindeki Etkisi*, s. 497; ÖZBEK HADIMOĞLU, TEKSOY, s. 235.

²⁵ Maddenin İngilizce metni şu şekildedir: “*A State Party may not provide in its internal law for the loss of its nationality ex lege or at the initiative of the State Party except in the following cases: ... (b) acquisition of the nationality of the State Party by means of fraudulent conduct, false information or concealment of any relevant fact attributable to the applicant ...*”.

devlet tarafından vatandaşlıklarının sona erdirilmesine izin vermiştir. Dolayısıyla, uluslararası sözleşmelerde sonradan vatandaşlık kazanan kişilerin, bu vatandaşlığı yalan beyanda bulunarak ya da hile yoluyla kazandıklarının tespit edilmesi durumunda, kazandıkları vatandaşlığın iptaline, bu kişilerin vatansız kalmalarına sebep bile olsa izin verilmektedir. İlgili sözleşmelerde sözleşen devlete vatandaşlığın iptali için süre sınırlandırılması şartı da konmamıştır. Sözleşen devlet, yalan beyan veya hile gibi bir durumun tespiti halinde sözleşen devletin, vatandaşlığın kazanılması üzerinden ne kadar süre geçerse geçsin, ilgili vatansız dahi kalacak olsa, vatandaşlığının iptal edebileceğini düzenlemiştir. Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda da benzer şekilde, sonradan kazanılan Türk vatandaşlığının gerçek dışı beyan ya da hile yoluyla kazanıldığı tespit edilmesi durumunda, herhangi bir süre kısıtlaması öngörülmeden, Türk vatandaşlığına alınma kararının iptal edileceği düzenlenmiştir.

B. Türk Vatandaşlığına Alınma Kararının İptalinde Süre

1. Genel Olarak

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun Türk vatandaşlığına alınma kararının iptalini düzenleyen 31. maddesinde, iptal kararının verilmesine yönelik olarak yetkili makama belli bir süre sınırlaması şart koşulmamıştır. Bu durumda yetkili makam, Türk vatandaşlığının yalan beyanda bulunularak ya da vatandaşlığı kazanmaya esas teşkil eden önemli hususların gizlenilmesi sonucunda kazanıldığını tespit ettiğinde, Türk vatandaşlığının kazanılması kararı üzerinden ne kadar zaman geçerse geçsin, Türk vatandaşlığının iptali kararını verecektir.

Aşağıda, Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda Türk vatandaşlığına alınma kararının iptalinde herhangi bir süre sınırlandırmasının olmaması, Avrupa Birliği'ne üye bazı ülkelerin vatandaşlık kanunlarındaki düzenlemeleri, Avrupa Birliği Adalet Divanı içtihatları, Avrupa Komisyonu ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu kararları ışığında tartışılacaktır. Devamında, Türk vatandaşlığının iptali kararının idari karar niteliğinde olması nedeniyle Türk İdare Hukukunda gerçek dışı beyan veya hileyle edilmiş idari işlemlerin sona erdirilmesinde süre bahsi ele alınacaktır. Ardından, Türk Vatandaşlığı Kanunu'ndaki söz konusu düzenleme incelenerek çalışma konusu ile ilgili çözüm önerileri sunulacaktır.

2. Avrupa Birliği'ne Üye Bazı Ülkelerin Vatandaşlık Kanunlarında Vatandaşlığa Alınma Kararının İptalinde Süre

Avrupa Birliği'ne üye bazı ülkelerin vatandaşlığa alınmanın iptali kararında süre aranıp aranmayacağına dair vatandaşlık kanunlarındaki düzenlemelere bakıldığında farklı uygulamalar ile karşılaşılmaktadır.

Örneğin Hollanda Vatandaşlık Kanunu'nda, vatandaşlığı kazanma kararının ilgilinin yalan beyanı veya vatandaşlığı kazanmaya esas teşkil eden hususların gizlenmesi sonucunda verildiğinin tespiti halinde vatandaşlığı kazanma kararının iptal edilebileceği; ancak ilgilinin vatandaşlığı kazanma tarihinden itibaren on iki yıl sonra artık iptal kararının verilemeyeceği hüküm altına alınmıştır²⁶ (m. 14/1).

İsviçre Vatandaşlık Kanunu'nda da, vatandaşlığı kazanma kararının yalan beyanda bulunularak ya da vatandaşlığın kazanılmasında esaslı hususların saklanması sonucunda kazanıldığıının tespiti halinde vatandaşlığı kazanma kararının iptal edilebileceği; iptal kararının, şartların tespitinden itibaren iki yıl içerisinde alınabileceği ve her halde sekiz yıl geçtikten sonra ise artık iptal kararının verilemeyeceği hüküm altına alınmıştır²⁷ (m. 41/1). Benzer şekilde Almanya Vatandaşlık Kanunu'nda da, iptal kararının en geç beş yıl içerisinde verilebileceği (m. 35/3)²⁸, Fransa Vatandaşlık Kanunu'nda da

²⁶ *Kingdom Act on Netherlands Nationality (as in force on 8 February 2015) Article 14/1: "Our Minister may revoke the acquisition or grant of Netherlands nationality if it is based on a false declaration made by the person concerned or fraud and/or on concealment of any fact relevant to the acquisition or grant. The revocation has retroactive effect to the time of the acquisition or grant of Netherlands nationality. The revocation is not possible following the expiration of a period of twelve years from the acquisition or grant of Netherlands nationality"* için bkz. (çevrimiçi) <http://eudo-citizenship.eu/country-profiles>, 09.02.2016.

²⁷ *Swiss Citizenship Act of 29 September 1952 (Status as of 1 January 2013), Article 41/1: "A naturalisation decision may be declared null and void by the Federal Office with the consent of the authority in the canton of origin if it has been obtained by using false information or by concealing material facts.*

The naturalisation decision may be declared null and void within two years of the Federal Office becoming aware of the legally relevant circumstances, and at the latest within eight years of acquisition of Swiss citizenship. After each investigative act that has been notified to the naturalised person concerned a new two year limitation period begins. The limitation periods are suspended during appeal proceedings" için bkz. (çevrimiçi) <http://eudo-citizenship.eu/country-profiles>, 09.02.2016.

²⁸ *German Nationality Act of 1913 (as amended ct of 1 June 2012), Article 35: (1) Any*

ilgilinin, vatandaşlığa alınmasından başlayarak iki yıl geçtikten sonra artık iptal kararının verilemeyeceği düzenlenmiştir (m. 27/2)²⁹. İspanya Vatandaşlık Kanunu'nda ise bu süre, on beş yıl ile sınırlandırılmıştır (m. 25)³⁰.

3. Avrupa Birliği Adalet Divanı, Avrupa Komisyonu ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu Kararlarında Vatandaşlığa Alınma Kararının İptalinde Süre

Gerçek dışı beyan ya da hile yoluyla kazanılmış vatandaşlıkların sona erdirilmesinde süre bahsi, Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın kararlarında da ele alınmaktadır. Divanı'nın konu hakkındaki içtihatları yol gösterici niteliktedir³¹. Bu anlamdaki en önemli kararlardan biri *Rottmann v. Bayern*

unlawful naturalization or permission to retain German citizenship may be withdrawn if the administrative act was obtained under false pretences, by threat or bribery or by providing incorrect or incomplete information which determined the issuance of this administrative act. (2) As a rule, subsequent statelessness of the person concerned shall not preclude such withdrawal. (3) Withdrawal is permissible only within five years after notification of the naturalization or permission to retain German citizenship. (4) The administrative act shall be withdrawn with retroactive effect. ” için bkz. (çevrimiçi) <http://eudo-citizenship.eu/country-profiles>, 09.02.2016.

²⁹ *Civil Code (Book I, Title I of French Nationality) (as amended by Act no 2006-399 of 4 April 2006), Article 27: “A decree deciding naturalisation or reinstatement may be withdrawn with assent of the Conseil d’Etat within year after its publication in the Journal Officiel where the person making the request does not comply with the statutory requirements; where the decision was obtained by lie or fraud, the decree may be withdrawn within two years the detection of fraud” için bkz. (çevrimiçi) <http://eudo-citizenship.eu/country-profiles>, 09.02.2016.*

³⁰ *Civil Code (of Spanish Nationality Legislation) (as amended by Law 52/2007), Article 25: (1). Those who are not by birth Spanish will lose Spanish nationality: a) When they exclusively use, within a three year period, the nationality they had renounced when acquiring the Spanish nationality. b) When by their own will they enter to the military forces or exercise a political position in a foreign state against the express prohibition of the government. (2). A definitive judgment stating that the applicant has engaged in falseness, concealment, or fraud in the acquisition of Spanish nationality nullifies that acquisition, although no adverse effects will derive from it to third parties in good faith. The action of annulment shall be exercised by the Public Prosecutor (Ministerio Fiscal) on his own initiative or by petition, within fifteen years” için bkz. (çevrimiçi) <http://eudo-citizenship.eu/country-profiles>, 09.02.2016.*

³¹ Gerçek Şahin YÜCEL, *Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın Avrupa Birliği Vatandaşlığı ile İlgili Son Yaklaşımları*, Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, Cilt 21, Sayı 2, 2013, s. 40.

davasıdır³². Kararda, vatandaşlığın kazanılmasında hileli beyanda bulunulması nedeniyle gerçekleşen üye devlet vatandaşlığının kaybının, Avrupa Birliği vatandaşlığının da kaybına sebep olabilmesinin, ancak ölçülülük ilkesinin uygulanması sonucunda kabul edilebilir olduğuna karar verilmiştir. Divan, ölçülülük ilkesinin; (1) vatandaşlığın kaybı şeklinde ortaya çıkan sonuç ile bu sonuca neden olan hileli fiil arasında makul ve dengeli bir ilişkinin olup olmadığı, (2) vatandaşlığın kazanılması ile kaybettirme kararı arasında geçen zamanın ve (3) vatandaşlığı kaybettirilen kişinin doğumla kazandığı vatandaşlığı tekrar kazanıp kazanamayacağına dikkate alınması suretiyle uygulanması gerektiğine karar vermiştir³³. Zira Divan'a göre, vatandaşlığı sona erdirmeye kararının sonucunda vatansızlık gibi çok ciddi sonuçlar ortaya çıktığında, ölçülülük testine göre kişinin vatandaşlığının sona erdirilmesinin haklı bulunması pek mümkün değildir³⁴. Divan, vatandaşlığın kaybı şeklinde ortaya çıkan sonucun, kişiyi aşırı bir külfet altına sokup sokmadığının incelenmesi gerekliliğini önemle vurgulamıştır. Bu anlamda vatandaşlığın kazanılması ile kaybettirme kararı arasında geçen zaman da dikkate alınması gereken bir unsur olarak sıralanmıştır.

Bu bağlamda Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği Vatandaşlığı'nın Kişinin İradesi Dışında Kaybı³⁵ (*Involuntary Loss of European Citizenship*) adlı bir

³² Judgment of the European Court of Justice, C-135/8, Janko Rottman v. Freistaat Bayern, 2 March 2010. Söz konusu karar, yetkili makam kararıyla sonradan Alman vatandaşlığını kazanması nedeniyle doğumla kazandığı Avusturya vatandaşlığını kaybeden J. Rottman'ın, Alman vatandaşlığını kazandıktan sonra bu vatandaşlığı kazanmak için hileli beyanda bulunduğu anlaşılması ve bu nedenle Alman vatandaşlığının sona erdirilmesini konu edinmektedir. Karara konu olan olayda J. Rottman, Alman vatandaşlığını kaybetmesi nedeniyle vatansız kaldığı gibi dolaylı olarak Avrupa Birliği vatandaşlığını da kaybetmiştir. Divan nihai kararında, J. Rottman'ın hileli beyanda bulunması nedeniyle Alman vatandaşlığını kaybetmesinin, bu nedenle vatansız kalmasının ve Avrupa Birliği vatandaşlığını da kaybetmesinin ancak ölçülülük ilkesinin dikkate alınması koşuluyla Avrupa Birliği hukukuna aykırı olmayacağına karar vermiştir. Karar için bkz. (çevrimiçi) <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30d548844fd759104ceb97d1f6cc067b905c.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuSbh10?text=&docid=75336&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=66148>, 13.02.2016.

³³ *Rottman v. Bayern*, para. 56-59.

³⁴ *Human Rights and Arbitrary Deprivation of Nationality*, United Nations General Assembly Human Rights Council, Twenty-fifth Session, Annual Report of the Secretary General, 19 December 2013, s. 4.

³⁵ Avrupa Komisyonu'nun Adalet, Vatandaşlık ve Temel Haklar Programı tarafından finansal olarak desteklenen söz konusu proje, Maastricht Üniversitesi Hukuk Fakültesi işbirliği ile Ocak 2013-Ocak 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Detaylı bilgi için

proje hazırlatmıştır. Bu projeyle, Avrupa Birliği Hukuku'nda vatandaşlığın kaybına dair maddi ve usuli hukuk kurallarına dair bilgi boşluğunun ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Üye ülkelerin vatandaşlık hukukundaki düzenlemeleri ve uygulamaları inceleyen bu proje sonucunda ortaya konan kılavuz ilkelerde, ölçülülük ilkesinin hile nedeniyle vatandaşlığın iptalinde nasıl uygulanacağına dair yol gösterici kurallar ortaya konmuştur.

Bu kurallara göre vatandaşlığın sona erdirilmesine dair tüm kararlar, ölçülülük ilkesi çerçevesinde verilmelidir. Ölçülülük ilkesi tatbik edilirken de; (1) ilgilinin, kusuru ve vatandaşlığın kaybına sebep olan davranışını hangi şartlar içerisinde gerçekleştirdiği, (2) ilgilinin ve aile üyelerinin vatandaşlıklarının sona erdirilmesi sonucunda ortaya çıkan yeni vatandaşlık statülerinin ne gibi sonuçlara yol açacağına göz önünde bulundurulması tavsiye edilmektedir. Ölçülülük testi, her bir aile ferdi için ayrı ayrı uygulanmalıdır³⁶. Hile nedeniyle vatandaşlığın iptalinde ölçülülük testi uygulanırken, hileli davranışın gerçekleştirildiği tarih ile bu davranışın tespit edildiği tarih arasında geçen sürenin ve hileli davranışın tespit edildiği tarih ile vatandaşlığın iptali kararının alınacağı tarih arasında geçen sürenin dikkate alınması tavsiye edilmiştir³⁷.

Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan kılavuz kurallara uyumlu olacak şekilde Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu da, yalan beyanda bulunarak ya da vatandaşlığın kazanılmasına esas teşkil eden durumların gizlenmesi suretiyle kazanılan vatandaşlığın sona erdirilebilmesi için, vatandaşlığın sona erdirilmesi şeklinde ortaya çıkan sonuç ile bu duruma sebep olan hukuka aykırı davranış arasında ölçülü bir ilişkinin olması gerektiğinin altını çizmiştir. Bu bağlamda, vatandaşlığı kazanma

bkz. (çevrimiçi) <http://www.ilecproject.eu/The%20Project>, 13.02.2016.

³⁶ *Avrupa Birliği Vatandaşlığı'nın Kişinin İradesi Dışında Kaybına Dair Kılavuz Kurallar (Guidelines Involuntary Loss of European Citizenship)* s. 3 için bkz. (çevrimiçi) <http://www.ilecproject.eu/sites/default/files/GUIDELINES%20INVOLUNTARY%20LOSS%20OF%20EUROPEAN%20CITIZENSHIP%20.pdf>, 13.02.2016.

³⁷ *Avrupa Birliği Vatandaşlığı'nın Kişinin İradesi Dışında Kaybına Dair Kılavuz Kurallar*, s. 4. Kılavuz kurallarda usuli olarak ise, vatandaşlığın kaybına dair tüm yargı kararlarının gerekçeli olması; vatandaşlığın kaybına dair kararlara karşı yargı yollarının açık olması; yargılama giderlerinin ilgilinin hakkını aramasına engel teşkil edecek miktarda olmaması; yargılama devam ederken ilgiliye vatandaş muamelesi yapılması ve vatandaşlığın sona erdirilmesi kararının ancak tüm yargı yolları tüketildikten sonra verilmesi gerektiği belirtilmiştir, bkz. *Avrupa Birliği Vatandaşlığı'nın Kişinin İradesi Dışında Kaybına Dair Kılavuz Kurallar*, s. 4.

kararı ile hileli davranışın tespiti arasında geçen süre de dâhil olmak üzere ilgili ve devlet arasında bu zaman zarfında oluşan bağın da dikkate alınması gerekliliği ifade edilmiştir³⁸.

Görüldüğü üzere mukayeseli hukukta, sonradan kazanılan vatandaşlığın iptali işleminin gerçekleştirilmesi için süre sınırlandırılması şartı getirilmeden, kişilerin gerçek dışı beyanda bulunarak ya da hile yoluyla elde ettikleri vatandaşlıkların iptaline, bu kişilerin vatansız kalmalarına sebep olsa bile izin verilmektedir. Bu konuda devlete geniş bir takdir hakkı tanınarak müdahale edilmemektedir. Ancak uygulamada, kişinin gerçek dışı beyanının ya da hileli davranışının vatandaşlığın kaybını haklı kılabilmesi için ölçülülük ilkesi tatbik edilmekte; bu çerçevede özellikle hileli davranışın gerçekleştirildiği tarih ile bu davranışın tespit edildiği tarih ve vatandaşlığın kazanılması kararının verildiği tarih arasında geçen süre dikkate alınmaktadır.

Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın *Rottmann v. Bayern* davasındaki kararında ve Avrupa Komisyonu'nun Avrupa Birliği Vatandaşlığı'nın Kişinin İradesi Dışında Kaybına Dair Kılavuz Kuralları'nda uygulandığı üzere, Türk vatandaşlığına alınma kararının iptalinde de ölçülülük ilkesinin uygulanabileceği düşüncesindeyiz. Buna göre; ilgilinin, kusuru ve vatandaşlığın kaybına sebep olan davranışını hangi şartlar içerisinde gerçekleştirdiği; ilgilinin ve aile üyelerinin vatandaşlıklarının sona erdirilmesi sonucunda ortaya çıkan yeni vatandaşlık statülerinin ne gibi sonuçlara yol açacağı; vatandaşlığın kazanılması ile hileli davranışın tespiti ve kaybettirme kararı arasında geçen zamanın; ve vatandaşlığı kaybettirilen kişinin doğumla kazandığı vatandaşlığı tekrar kazanıp kazanamayacağı hususlarının dikkate alınması gerekmektedir. Zira Divan'ın da belirttiği gibi vatandaşlığı sona erdirme kararının sonucunda vatansızlık gibi çok ciddi sonuçlar ortaya çıktığında, kişinin vatandaşlığının sona erdirilmesinin haklı bulunması pek mümkün değildir³⁹.

Bu noktada, vatandaşlığın kazanılması ya da kaybedilmesine dair işlemlerin idari nitelikte olmaları⁴⁰ nedeniyle Türk İdare Hukukunda gerçek dışı beyan veya hileyle elde edilmiş olan idari işlemlerin sona erdirilmesindeki sürenin ve bu sürenin idarenin istikrar ilkesi ile olan ilişkisinin incelenmesi uygun olacaktır.

³⁸ *Human Rights and Arbitrary Deprivation of Nationality*, s. 7, 16.

³⁹ *Human Rights and Arbitrary Deprivation of Nationality*, s. 4.

⁴⁰ GÖĞER, s. 139; DOĞAN, s. 23.

4. Türk İdare Hukukunda Gerçek Dışı Beyan veya Hileyle Edilmiş İdari İşlemlerin Sona Erdirilmesinde Süre

Türk vatandaşlığının kazanılmasına veya kaybedilmesine dair kararlar, idari makamlar tarafından verilen idari nitelikteki kararlardır. Zira Türk Vatandaşlık Hukukunda vatandaşlığın kazanılmasına veya kaybedilmesine dair kararları verme yetkisi, Bakanlar Kurulu'na⁴¹ ve İçişleri Bakanlığı'na⁴² aittir. Dolayısıyla, Türk vatandaşlığının iptali kararı da idari nitelikte bir karar olduğundan, Türk İdare Hukukunda gerçek dışı beyan veya hileyle elde edilmiş idari işlemlerin sona erdirilmesinde herhangi bir süre kısıtlamasının mevcut olup olmadığı da tespit edilmelidir.

Hukuka aykırı nitelikteki sakat bir idari işleme karşı dava açma süresi, kural olarak altmış gündür (İdari Yargılama Usulü Kanunu, m. 7/1). İdari işlemin yargısal yolla iptaliyle aynı sonuçları ortaya çıkaran idari işlemin idarece geri alınmasında ise⁴³, Türk hukukunda kesin bir süre öngörülmemiştir.

Yargıtay, yokluk ve mutlak butlan halleri dışında ve kişinin gerçek dışı beyanı ve hilesi olmamak kaydıyla idarenin, hukuka aykırı işlemini ancak iptal davası süresi içinde veya yasalarda özel bir süre öngörülmüşse bu süre içinde, yahut iptal davası açılmışsa bu davanın sonuna kadar geri alınabileceğini ifade etmiştir⁴⁴. Buna göre, yok hükmünde olan veya açık ve ağır

⁴¹ 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'na göre Bakanlar Kurulu'nun karar vermekle yükümlü olduğu haller, m. 12, m. 14, m. 29 ve m. 31'de düzenlenen Türk vatandaşlığının kazanılmasına veya kaybedilmesine dair kararlardır.

⁴² 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'na göre Bakanlar Kurulu'nun karar vermekle yükümlü olduğu haller, m. 11, m. 13, m. 14, m. 16, m. 17, m. 19, m. 22, m. 25, m. 31, m. 35 ve m. 42/2'de düzenlenen Türk vatandaşlığının kazanılmasına veya kaybedilmesine dair kararlardır.

⁴³ Hukuka aykırı olan idari işlemin yapıldığı tarihten itibaren bütün sonuçlarıyla idare tarafından ortadan kaldırılmasına geri alma denir. İdari işlemin geri alınması ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Turgut TAN, *İdari İşlemin Geri Alınması*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970.

⁴⁴ Yargıtay içtihadı birleştirme kararında; "... Yanlış bir idare tasarrufunun geri alınmasındaki kamu yararı ile bu yanlış tasarrufun kişiler yararına yarattığı hukuki durumların korunması (istikrar prensibi) çatışma halindedir. Ancak bu çatışma görünüştedir, zira yanlış bir idare tasarrufunun geri alınması kamu yararı bakımından zorunlu görünmekte ise de istikrarın korunmasında da kamu yararı vardır. Yerleşmiş durumlar hataen de doğmuş olsalar ve hak teşkil etmeseler bile, her zaman geriye yürür şekilde ortadan kaldırılabilmeleri, istikrarı ve toplumun güven hissini sarsar, kamu düzenini zedeler ... İlmi içtihatlar genellikle geri almanın bir süre ile sınırlandırılması merkezindedir. Danıştay da, istikrar prensibini olayın özelliğine göre uygulamaktadır .. Burada gerçekten kesin

hukuka aykırılık taşıyan idari işlemlerle, ilgilinin gerçek dışı veya aldatıcı beyanları sonucunda uygulanan işlemler her zaman geri alınabilecektir⁴⁵.

Danıştay ise, yokluk, açık hata, memurun gerçek dışı beyanı veya hilesi durumlarında süre aranmaksızın kanunsuz terfi veya intibaka dayanarak yapılan hatalı ödemelerin her zaman geri alınabileceğini, bu durumların dışında kalan hallerde ise sadece hukuka aykırı terfi ve intibak işlemleri ile sınırlı olmak üzere idare tarafından yapılan hatalı ödemelerin, hatalı ödeme tarihinden itibaren ancak dava açma süresi içerisinde geri alınabileceğini kabul etmiştir⁴⁶. Ancak Danıştay'ın hukuka aykırı terfi ve intibaklar dışında

bir sürenin tespiti zorunludur, çünkü hukukun amacı, kişilerin birbirleriyle veya devletle olan ilişkilerinde güven ve devamlılığı (istikrarı) sağlamaktır ... Gerçekten de nasıl ki iptal davası açabilmek için gerekli olan süre geçtikten sonra istikrarın korunması pahasına, kişiler aleyhindeki hukuka aykırı (yanlış) idare işlemlerinin artık iptali istenemiyor ve işleme suni bir sıhhat tanınarak idare iptal davası tehdidinden kurtuluyorsa, bunun aksini de düşündürmek, yani idare edilenlerin de haklarında yapılmış işlemlerin sınırsız olarak geri alınabileceği tehlikesinden kurtarılmaları gerekir. Topluma ve kişiye hizmetle yükümlü bir hukuk devleti, kişiye haksızlık yapmamak, kendisinin yararlandığı bir süreden kişiye de faydalandırmak zorundadır. Ancak ... yukarıda varılan sonuç ve kabul edilen kural ancak iyi niyetli kişiler içindir. Eğer idarenin yanlış işlem yapmasına kişinin gerçek dışı beyanı veya hilesi sebebiyet vermiş ise, bu yanlış idare işlemi her zaman, bir süre şartına bağlı olmaksızın, geriye yürür bir şekilde geriye alınabilir... Yokluk ve mutlak butlan halleri hariç ve kişinin gerçek dışı beyanı ve hilesi ile sebebiyet vermemiş olmak kaydıyla idarenin, yanlış işlemini ancak iptal davası süresi veya kanunlarda özel bir süre varsa bu süre içinde, yahut iptal davası açılmışsa dava sonuna kadar geri alınabilecektir". Karar için bkz. Yargıtay İBBGK, 27.1.1973, E. 1972/6, K. 1973/2, RG 4.4.1973-14497.

⁴⁵ TAN, GÖZÜBÜYÜK, s. 451.

⁴⁶ Danıştay kararında, "... Gerek Türk gerek yabancı doktrinde gerekse yargı kararlarında geri alma işleminin, idari işlemlerin geriye yürümezliği prensibine istisna getirdiği, bu prensibin kazanılmış haklarla müesses durumları korumak ve hukuki münasebetlerde istikrar sağlamak ihtiyaç ve zaruretinden doğduğu, ancak hukuka uygunluğu yerine getirmenin de bir hukuk kuralı olduğuna göre sakat tasarrufların geri alınarak hukuka uygunluğu sağlamanın da hukukun amacı olduğu açıklanmıştır. Bütün bu prensipler göz önüne alınarak istikrar prensibinin ağırlık kazanması sonucu dava açma süresi ve zaman aşımı müessesesi ortaya çıkmış bulunmaktadır ... Kurulumuzda yapılan konuşmalarda; istikrar, kanunilik ve kamu yararı kuralları yanında iyi niyet kuralı üzerinde de önemle durulmuştur. İdarenin sakat ve dolayısıyla hukuka aykırı terfi veya intibak işlemine idare edilenin gerçek dışı beyanı veya hilesi sebep olmuşsa veyahut geri alınan idari tasarruf yok denebilecek bir illetle malulse yahut bir terfi veya intibakta idare edilenin kolayca anlayabileceği kadar açık bir hata mevcutsa ve idareyi haberdar etmemişse, memurun iyi niyetinden söz etmeye imkân yoktur. Binaenaleyh bu kararlara dayanılarak yapılan kanunsuz ödemeler için süre düşünülemez ve her zaman istirdat olunabilir...". Karar için bkz. Danıştay İBK, 22.12.1973, E. 1968/8, K. 1973/14, RG 14.6.1973-14915.

kalan idari işlemlerin de dava süresi içerisinde geri alınabileceğine dair kararları vardır⁴⁷.

Diğer yandan Danıştay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu'nun 26.9.1952 tarih ve Esas 1952/15, Karar 1952/244 sayılı kararında, kanuna uygun olmayarak gerçekleşen bir yükselme işleminden sonra, aynı memur hakkında kanuna uygun çeşitli yükselmeler yapılmasının ardından, idarenin kanuna uygun olmayarak gerçekleşen ilk yükselmeyi geri almasının uygun olmadığına karar verilmiştir. Bu içtihadı birleştirme kararına uygun olarak Danıştay, hukuka aykırı işlemlerin herhangi bir süre kısıtlanması getirilmeden her zaman geri alınabileceğinin kabul edilmesinin idarenin istikrar ilkesine aykırı olacağını belirterek hukuka aykırı işlemlerin ancak istikrarın kabulünü haklı gösterecek bir sürenin geçmemiş olması durumunda idarece geri alınabileceğini, ancak bu süre geçtikten sonra ise artık hukuka aykırı işlemin geri alınamayacağını ifade etmiştir⁴⁸. Danıştay bu kararına paralel olarak, hukuka aykırı işlemin tesis edilmesinden yaklaşık 8 yıl sonra idare tarafından yapılacak geri alma işleminin, idarenin istikrar ilkesine aykırı olacağını ifade etmiştir⁴⁹. Danıştay bir başka kararında ise, hukuka aykırı işlemin tesisinden 6 yıl sonra idare tarafından gerçekleştirilmek istenen geri alma işlemini, hukuka uygun bulmayarak bozmuştur⁵⁰.

⁴⁷ Örneğin bkz. Danıştay 13. Dairesi, 8.10.2010, 2007/11474, K. 2010/6734. Karar için bkz. Danıştay Dergisi, Cilt 41, Sayı: 126, 2011, s. 400-402.

⁴⁸ Danıştay Dava Daireleri Genel Kurulu, 29.05.1959, E. 1959/29, K. 1959/157 için bkz. Danıştay Dergisi, Cilt 22, Sayı: 81-82, 1962, s. 17-24.

⁴⁹ "... Bu itibarla, davacının memuriyete giriş derecesine 28.2.1995 tarihinde eklenen bir derecenin, bu tarihten yaklaşık 8 yıl 3 ay sonra 30.5.2003 tarihi itibarıyla geri alınması işlemi idari istikrarı zedeleyip hukuka aykırılık teşkil ettiğinden, aksi yönde verilen mahkemenin ısrar kararında hukuki isabet bulunmamaktadır ..." şeklinde karar vererek hukuka aykırı olarak gerçekleşen terfiinin üzerinden 8 yıllık bir sürenin geçmesinin ardından yapılacak olarak geri alma işleminin idarenin istikrar ilkesine aykırı olacağı sonucuna varmıştır". Karar için bkz. Danıştay İDDK, 14.4.2011, E. 2007/1957, K. 2011/241 için bkz. Danıştay Dergisi, Cilt 41, Sayı: 128, 2011, s. 29-32.

⁵⁰ "... kanunsuz yapılan bir terfiinin memur lehine müteaddit bir hak doğurmayacağı aşikar olmakla beraber, bu işlemin bir çok subjektif tesir ve neticeler doğurduğu, idarece kanunsuz bir terfi işleminin her zaman geri alınabileceğini kabul etmenin "istikrar ilkesiyle" bağdaştırılmayacağı, memur hakkında kanuna uygun müteaddit terfiler cereyan ettiği takdirde idare tarafından kanunsuz terfiinin geri alınmasının tecviz edilmeyeceği açıklanmış; "istikrar ilkesi" bu kararın ışığı altında olayların nitelik ve özellikleri de göz önünde bulundurulmak suretiyle idari yargıda uygulanagelmıştır. Anılan İçtihatları Birleştirme Kurulu kararında (Danıştay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu'nun 26.9.1952 tarih ve Esas 1952/15, Karar 1952/244 sayılı) sözü edilen "müteaddit terfiler" ibaresin-

Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'ne (AYİM) göre de, “... idari istikrar ilkesi ile kişiler hakkında tesis edilen işlemlerde kendisinin kötü niyetli bir davranışı olmaksızın ve yasaya açıkça aykırılık teşkil etmeyecek nitelikte bir sakatlığın bulunması halinde bu kişilerin sürekli dava tehdidi altında bulundurulmaması amaçlanmıştır. Hile ile elde edilmiş olan işlemlerin bir hak doğurmayacağı ve her zaman geri alınabileceği öğretide ve yargısal kararlarda tereddütsüz olarak kabul görmektedir⁵¹”.

AYİM bir başka kararında ise, “... idari istikrar ilkesinin istisnasını oluşturan işlemler vardır. Bunları, işlemin yok hükmünde olması, işlemin kanunsuz olduğunun açık olması, işlemin hile ile elde edilmiş olması ve idare edilenin kolayca anlaşılacağı açık hataya dayalı olması⁵²” olarak sıralamıştır. Mahkeme bir diğer kararında, “... kanuna aykırı olan ve 1979 tarihinde tamamlanan ve uygulanan işlemin 1993 yılında geri alınarak düzeltilmesi işleminin idari istikrar ilkesine aykırı düştüğü ve 14 yıl kadar geçen süre içinde yapay hukuki sıhhat kazandığı akla gelebilirse de; bilindiği üzere “açık kanuna aykırılık” tam kanunsuz hali söz konusu iken, bu yönden sakat bir işlem uzunca da olsa bir süre yürürlükte kalmakla hukuken geçerli bir hüviyete bürünemez. Davacı için ilk işlem üzerine inşa edilmiş sonuç işlemler söz konusu olmadığından, hukuk güvenliğinin sarılmasından söz edilemez⁵³”. Mahkeme benzer şekilde bir diğer kararında da, hukuki olmayan bir temele dayanan işlemin, 7 yıldır uygulanmasının o işleme yapay bir sıhhatlik kazandırmayacağını belirterek idarenin hukuka aykırı işlemini her zaman geri alabileceğine hükmetmiştir⁵⁴.

den en az iki derece terfiinin yapılmış olmasının anlaşılması gerektiği, bunun da altı yıllık bir süreye karşılık geldiği Dairemizin konuya ilişkin çeşitli kararlarında vurgulanmıştır ...” dedikten sonra, davaya konu memurun lisans öğrenimine uygun olmayan dereceden atanmasına rağmen atamadan sonra yapılan terfilerin hukuka uygun olması nedeniyle, yerel mahkemenin memuriyete girişte verilen bir dereceyi geri almasını hukuka uygun bulmayarak bozmuştur. Karar için bkz. Danıştay 5. Dairesi, 16.9.2005, E. 2002/1094, K. 2005/3654 için bkz. Danıştay Dergisi, Cilt 36, Sayı: 111, 2006, s. 175-177.

⁵¹ Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 2. Dairesi, 5.4.1995, E. 1993/1050, K. 1995/254 için bkz. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Dergisi, Sayı: 10, s. 573-579; TAN, GÖZÜBÜYÜK, s. 455.

⁵² Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 1. Dairesi, 26.9.1995, E. 1995/873, K. 1995/851 için bkz. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Dergisi, Sayı: 10, s. 974-978.

⁵³ Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 1. Dairesi, 21.12.1993, E. 1993/556, K. 1993/1140 için bkz. Askeri Adalet Dergisi, Sayı: 91, s. 189-191.

⁵⁴ Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 1. Dairesi, 15.10.1991, E. 1991/857, K. 1991/2286 için bkz. TAN, GÖZÜBÜYÜK, s. 460.

İdare hukukunda gerçek dışı beyanla veya hile yoluyla elde edilmiş hukuka aykırı işlemlerin kazanılmış hak doğurmayacağı da kabul edilmektedir⁵⁵. Danıştay'ın bu durumu ele aldığı bir kararında; “ ... kural olarak, idarenin işlemlerindeki hukuka aykırılıkları düzeltmek, bu tür işlemlerde ortaya çıkan hukuk ihlallerinin ortadan kaldırılarak hukuka uygun bir düzeni sağlamak zorunda olduğu ortaya çıkmaktadır. Genel kural böyle olmakla birlikte, hukuka aykırı bir işlemin uygulanması suretiyle elde edilen bazı kazanımların bir yandan zaman içinde bu yolla idarede sağlanmış olan istikrarın ve kamu düzeninin bozulmaması amacı ile, öte yandan belli bir süre kesintisiz uygulanmak suretiyle ilgili kişinin statüsünün ayrılmaz bir parçası haline dönüşmüş olduğu hususu göz önüne alınarak, yargı kararı ile korunduğu da gerçektir ... Ancak söz konusu ... korunmanın da kamu yararı ve kamu düzeni ile sınırlı olduğunu; idarede istikrar ilkesi esas alınarak sağlanan bu korumanın, kamu düzenini ve bunun sonucu olarak kamu yararını ihlal eden, bozan bir sonuca ulaştığında artık sürdürülmesinin olanaklı olmadığını; korumanın, hukuka aykırı işlemin düzeltildiği tarihe kadar ilgili kişi için doğurduğu kişisel kazanımlarla sınırlı kalacağını kabul etmek gerekmektedir. Daha açık bir anlatımla, hukuka aykırı bir idari işlemle elde edilen statü ve statüye dayanılarak yapılan işlem ve eylemler kamuya yönelik etki ve sonuçlar doğuruyorsa bu statü korunmayacak; ancak idarece hatalı işlem düzeltilinceye kadar ilgili kişinin bu statü nedeniyle elde ettiği kişisel kazanımlara ise dokunulmayacaktır...⁵⁶”⁵⁷

İncelediğimiz kararlara göre Danıştay, ilgisine yarar sağlayan hukuka aykırı işlemlerin, hukuki istikrar ilkesi uyarınca belli bir süre içerisinde geri alınması gerektiğini kabul etmekle beraber⁵⁸, ilgilinin gerçek dışı beyan veya

⁵⁵ Lütfi DURAN, *İdari Kazada Dava Açma Müddeti*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt XI, 1945, s. 242; BÜLBÜL, s. 52-71. Ayrıca bkz. Danıştay 1. Dairesi, 19.12.1988, E. 1988/336, K. 1988/355 için bkz. Danıştay Dergisi, Cilt 19, Sayı: 74-75, 1989, s. 74.

⁵⁶ Danıştay 5. Dairesi, 5.2.1997, E. 1996/1234, K. 1998/239 için bkz. Danıştay Dergisi, Cilt 29, Sayı: 97, s. 329-336.

⁵⁷ AYİM'in benzer bir kararı için bkz. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 2. Dairesi, 4.7.2001, E. 2001/171, K. 2001/612 için bkz. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Dergisi, Sayı: 17, Kitap 1, s. 586-588.

⁵⁸ Hukuka aykırı işlemin geri alınma süresi ile ilgili olarak somut bir ölçüt bulunmamakla beraber öğretide hukuka aykırı idari işlemlerin iptal davası açma süresi içinde ya da iptal davası açılmış ise bu dava sonuçlanıncaya dek geri alınabileceği ifade edilmektedir. Bkz. TAN, s. 122; GÖZLER, s. 1112. Türk vatandaşlığının geri alınması kararlarında da (Türk Vatandaşlığı Kanunu, m. 40) dava açma süresi olan 60 günlük süre sınırlamasının uygulanması gerektiğine dair genel olarak bkz. Aslı BAYATA CANDAŞ, *Hukuki Şartlar*

hileyle elde etmiş olduğu işlemlerin hukuki istikrarı sağlamayacağından bahisle idare tarafından her zaman geri alınabileceği konusunda istikrarlı bir yaklaşıma sahiptir⁵⁹. Ancak Danıştay'ın bu istikrarlı yaklaşımına aykırı yönde kararları da bulunmaktadır⁶⁰. Zira Danıştay'ın, idari işlemin ilgilinin yanlış beyanına dayanılarak yapılmış olmasına rağmen idarenin, dava konusu işlem tesis edilmeden önce davacının beyanının doğruluğunu araştırma imkânına sahip olmasına rağmen bu yönde bir araştırmada bulunmaması nedeniyle işlemin geri alınmasını, idarenin istikrarı ilkesine aykırı bulunduğu kararları vardır⁶¹. Bu nedenle öğretide Danıştay'ın hile ile elde edilen işlemlere dair kesin bir tutum içerisinde olduğunun söylenemeyeceği ifade edilmektedir⁶².

Yine, incelediğimiz kararlar tahlil edildiğinde idareye, bir yandan hukuka aykırı işlemi geri alabilmesine olanak tanındığı, diğer yandan hukuka aykırı idari işlemin geri alınmasına kadar geçen süreçte ortaya çıkardığı hukuki kazanımları da koruma zorunluluğu getirildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Her ne kadar uygulamada hukuka aykırı idari işlemin geri alınmasında kesin bir süre sınırlaması konulmasından çekinilmiş olursa da, en azından hukuka aykırı idari işlemin belli bir süre içerisinde geri alınması mümkün kılınmıştır. Bu sürenin geçmesinden sonra ise işlemin sürekli bir geçerliliğe sahip olması zorunlu görülmesi; bu anlamda idarenin de süresi içerisinde geri almadığı işlemin sebep olduğu hukuki etki ve sonuçlara katlanması gerektiği sonucuna varılmıştır⁶³.

Yargıtay'ın, Danıştay'ın ve AYİM'in incelediğimiz kararlarında belirttiği gibi, hukuka aykırı nitelikteki idari işlemin kaldırılması ile bu işlemin kişi lehine yarattığı hukuki durumların korunması çatışma halindedir. Her ne kadar sakat bir idari işlemin kaldırılmasında kamu yararı olsa da, kişilerin birbirleriyle ve devletle olan ilişkilerinde güven ve devamlılığın sağlanmasında da kamu yararı bulunmaktadır.

Oluşmadan Verilmiş Olan Türk Vatandaşlığını Kazanma Kararının Geri Alınmasında Süre Sorunu, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 114, 2014, s. 347-360.

⁵⁹ TAN, GÖZÜBÜYÜK, s. 452; Ramazan ÇAĞLAYAN, *İdari İşlemin Geri Alınması Üzerine*, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt IV, Sayı: 1-2, 2000, s. 53. Örneğin bkz. Danıştay İBK, 6.7.1987, 1987/1, 2, 4, K. 1987/2, RG 19.3.1988-19759; Danıştay 8. Dairesi, 16.2.2004, 2003/3387-6, K. 2004/653 için bkz. Danıştay Dergisi, Sayı: 4, 2004, s. 236-237.

⁶⁰ TAN, s. 78; YILDIRIM, s. 299-300.

⁶¹ Danıştay 8. Dairesi'nin 1.11.1965 tarihli kararı için bkz. TAN, s. 78.

⁶² TAN, s. 78.

⁶³ GÜNDAY, s. 175.

5. 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda Vatandaşlığa Alınma Kararının İptalinde Süre

Mülga 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda, ilgilinin Türk vatandaşlığına alınma kararı tarihinden itibaren beş yıl geçtikten sonra artık iptal kararı verilemeyeceği hüküm altına alınmıştı (m. 24/2). 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda ise, mülga kanundan farklı olarak, yetkili makamın Türk vatandaşlığının iptali kararı verebilmesi için herhangi bir süre kısıtlaması getirilmemiştir.

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun tasarı metninde, iptal kararının, Türk vatandaşlığının kazanılmasından başlayarak on yıl geçtikten sonra verilemeyeceği düzenlenmişti (m. 31/2). Ancak bu hüküm, İçişleri Komisyonu tarafından, “vatandaşlığın kazanılmasına dair işlemin zaten başından itibaren yok hükmünde olduğu” gerekçesi ile Kanun metnine dâhil edilmemiştir⁶⁴. Dolayısıyla 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda, yetkili makam tarafından iptal kararının verilmesine ilişkin olarak herhangi bir süre kısıtlaması öngörülmemiştir. Bu durumda yetkili makam, Türk vatandaşlığının yalan beyan ya da vatandaşlığı kazanmaya esas teşkil eden hususların gizlenmesi sonucunda kazanıldığını tespit ettiğinde, kazanma kararının üzerinden ne kadar zaman geçerse geçsin, Türk vatandaşlığını iptal etmekle yükümlüdür.

Türk vatandaşlığını kazanma kararının iptalinde kanun koyucunun süre kısıtlamasına yer vermemesi, vatandaşlık statüsünün istikrarı açısından vatandaşın aleyhine bir düzenleme olması nedeniyle eleştirilmektedir. Öğretide, iptal kararı verilmesinde süreye dair koşulun vatandaşlığın istikrarı açısından büyük önem arz ettiği⁶⁵, zira iptal kararının düzenlendiği hükmün hiçbir süre sınırlamasına tabi olmaksızın kaleme alınması nedeniyle ilgilinin ciddi hak kayıplarına maruz kalabileceği ifade edilmektedir⁶⁶. Benzer

⁶⁴ Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu (1/458), 23. Dönem, 2. Yasama Yılı, 07.04.2006, s. 13 için bkz. (çevrimiçi) <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss90.pdf>, 09.02.2016.

⁶⁵ ULUOCAK, s. 113; GÖĞER, s. 142.

⁶⁶ NOMER, s. 146; ERDEM, s. 246; GÜNGÖR, *Tâbiyyet Hukuku*, s. 172; DOĞAN, s. 141-142; AYBAY, ÖZBEK, s. 212-213; Bilgin TİRYAKİOĞLU, *Yeni Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun Eleştirel Analizi*, Uluslararası Sempozyum, 15-16 Mayıs 2009, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, s. 61, (çevrimiçi) <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/2009->

şekilde yine öğretide, vatandaşlığın kişinin şahsi statüsü ile yakın ilişki içerisinde olduğu, kişinin şahsi statüsünde ise istikrarın ana kural olduğu belirtilerek kişinin şahsi statüsünde istikrarsızlığa sebep olabilecek tabiiyet değişikliğinin devletin elinde sınırsız bir şekilde bulundurulmaması gerektiği önemle vurgulanmaktadır⁶⁷.

Gerçekten de sonradan Türk vatandaşlığını kazanan kişilerin Türk vatandaşlığına alınma kararının iptalinde herhangi bir süre kısıtlaması öngörülmemesi nedeniyle her an vatandaşlıklarının iptal edilebileceği endişesiyle yaşaması, bu kişilerin hukuki güvenlik hakkını⁶⁸ ihlal edeceği gibi hukuki ilişkilerde istikrarın sağlanmasına da engel olacaktır. İdare hukukunda hukuki ilişkilerde istikrarın sağlanması, yukarıda incelediğimiz kararlarda da görüldüğü üzere, idarenin istikrarı ilkesi ile ifade edilmektedir. İdarenin istikrarı ilkesi, toplum yararı ve kişi yararı arasında denge kurarak toplumda süreklilik ve güvenliğin tesisinde rol oynamaktadır. Bu bakımdan, Türk vatandaşlığının kazanılması kararının iptalinde belli ve makul bir sürenin tespitinde kamu yararı bulunmaktadır. Zira bu sürenin tespiti, toplum içerisindeki istikrarın sağlanmasına ve korunmasına da hizmet edecektir.

İdarenin, gerçek dışı beyanda bulunan ya da hile yoluna başvuran kişilerin bu davranışlarını, makul bir süre içerisinde tespit etme noktasında bir sorumluluğu bulunmaktadır. Bu sorumluluk da idarenin istikrarı ilkesinin bir gereğidir⁶⁹. Türk vatandaşlığına alınma kararının iptalinde belli bir sürenin

sempozyum.pdf, 09.02.2016. Ayrıca bkz. Necla ÖZTÜRK, *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı'nın Vatandaşlığın İrade Dışı Kaybı Yollarına Yaklaşımı*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 73, 2007, s. 121.

⁶⁷ GÖGER, s. 141-142. Ayrıca bkz. ULUOCAK, s. 113.

⁶⁸ İnsanın, siyasi, ekonomik ve hukuki düzen karşısında üç temel gereksinimi vardır; özgürlük, güvenlik ve eşitlik. "Hukuki güvenlik hakkı" da güvenlik hakkının unsurlarından biridir. Kişilerin hukuki güvenlik hakkı için genel olarak bkz. Hayrettin ÖKÇESİZ, *İnsan ve Hukuk Devleti*, Hukuk Devleti, Hazırlayan Hayrettin Ökçesiz, İstanbul, Afa Yayınevi, 1998, s. 38 vd. (35-43). Ayrıca bkz. BÜLBÜL, s. 41-51.

⁶⁹ Danıştay İBK'nın 6.7.1987, 1987/1, 2, 4, K. 1987/2 sayılı kararının karşı oy yazısında; "... sınavda bir öğrenci adayı kural dışına çıkarak sınavı kazanmış ise, idarenin de bunu anında veya makul bir süre içinde tespit etmek ve gerekli işlemi uygulamak yükümlülüğü vardır. Bu yükümlülük toplumda ve idari işlemlerde istikrar sağlamanın gereğidir ... öğrencinin seçme sınavında başvurduğu eylemin onun sadece üniversite öğrencisi olmasını sağladığı, üniversite öğrencisi olduktan sonra kazandığı yeni hukuki durumların (2. sınıf öğrencisi olma, 3. sınıf öğrencisi olma .. ve nihayet okulu bitirmek gibi) ise kurallara uygun bulunduğu hususu da dikkate almalıdır. Bu nedenlerle, üniversite öğrencisi olabilmenin asli koşulu sayılamayacak bir sınavda yapılan kural dışı bir eylem nedeniyle, üniversiteye

kabul edilmemesi ise istikrarı değil, aksine, istikrarsızlığı ve güvensizliği doğuracaktır⁷⁰. Bu noktada bir hususun açıklanması önemlidir; elbette ki hukuka aykırı bir şekilde gerçek dışı beyanda bulunarak ya da hileli bir davranışla Türk vatandaşlığını kazanan kişilerin, bu davranışları takdir edilmemeli, ödüllendirilmemeli ve teşvik edilmemelidir. Fakat idareyi kandırarak Türk vatandaşlığını kazanan kimsenin, kazandığı bu vatandaşlığının idare tarafından iptalinin ancak “makul ve belli bir süre içerisinde⁷¹” mümkün kılınması; toplumdaki güvenin, devamlılığın ve istikrarın korunmasına hizmet edecektir. Sonradan yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığını kazanan kimse, kaçınılmaz olarak toplum içerisinde hem kişisel hem de çoklu olarak hukuki etki ve sonuçlar doğuran ilişkiler içerisinde bulunacaktır. Bu nedenle sonradan kazanılan Türk vatandaşlığına alınma kararının iptalinin sınırsız bir şekilde idarenin elinde bırakılması, kişi açısından ciddi hak kayıplarına neden olabilecektir.

Diğer yandan hukuka aykırı idari işlemlerin kaldırılmasının süre ile sınırlandırılmasının yalnızca iyi niyetli kişilere hasredilmesinin, idarenin istikrarı ilkesi ile bağdaşmadığı düşüncesindeyiz. Elbette ki idareyi kandıran kişi ödüllendirilmemelidir. Ancak vatandaşlığın kazanılması kararının üzerinden makul ve belli bir süre geçtikten sonra artık devlet ile vatandaş arasındaki bağ güçlenmiş olduğundan ilgili kişiyi, süresi belli olmayacak şekilde devamlı olarak her an vatandaşlığının iptal edilebileceği endişesi ile yaşatmak, devlete olan güven hissini zayıflamasına sebep olacak ve toplumun, sonradan Türk vatandaşlığını kazanan kişilerle olan hukuki ilişkilerini zedeleyecektir.

fiilen girdikten sonra öğrenimini kurallara uygun olarak yürütmüş ve üst sınıflara çıkarak yeni bir hukuki durum kazanmış olan kişiyi, idareye hiçbir sorumluluk yüklemeyen öğrencilik statüsü bitinceye dek bir ceza tehdidi altında bulundurmamak hak ve nesafet ilkeleriyle bağdaşmadığı gibi ceza zamaşımı müessesesinin kabulünü gerekli kılan nedenlerle, özellikle istikrar ilkesine de aykırı olacağından ... Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'ndeki iki yıllık süre geçtikten sonra artık kayıt silme işlemi yapılamayacağı görüşü ile çoğunluk kararına karşıyız”. Karar için bkz. RG 19.3.1988-19759.

⁷⁰ Benzer şekilde idari işlemlerin geri alınmasında belli bir sürenin kabul edilme gerekliliğine dair bkz. ÇAĞLAYAN, s. 57.

⁷¹ Ceza ve İnfaz Hukuku'nda da suçluların kovuşturulması ve cezalandırılmasındaki sosyal faydanın, belirli bir sürenin geçmesiyle ortadan kalkacağı kabul edilmektedir. Bu nedenle zamaşımı müessesesinin ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Detaylı bilgi için Sulhi DÖNMEZER, S. ERMAN, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, Genel Kısım, Yeniden gözden geçirilmiş 11. Bası, Cilt III, Beta Basım Yayım AŞ, İstanbul, 1994, s. 241 vd.; YILDIRIM, s. 306-307.

Kanaatimizce, hukuka aykırı olarak tesis edilen işlemin üzerinden makul ve belli bir sürenin geçmesinin ardından bu hukuki işlem dolayısıyla yaratılan hukuki durumun korunması gereklidir. Zira aradan geçen zamanla beraber, ortaya çıkan hukuki durumların istikrarı, hukuka aykırılık karşısında ağır basmaktadır. Hukuka aykırı olan sakat idari işlemler aleyhine dava açılmamış olmasının hukuka aykırılıkları ortadan kaldırdığı iddia edilemez. Ancak, hukuka aykırı işlem sonucunda belirli hukuki kazanımları olan kişilerin, bu kazanımlarının hiçbir süre kısıtlaması öngörülmeden idarenin elinde bırakılmak suretiyle sınırsız bir şekilde tartışma konusu yapılması, idarenin istikrarı ilkesine aykırı niteliktedir⁷².

Bunun yanında, sonradan Türk vatandaşlığını kazanan kişi, daha önceden sahip olduğu vatandaşlığın çok vatandaşlığı kabul etmemesi nedeniyle, Türk vatandaşlığının kazanılması kararıyla beraber daha önceden sahip olduğu vatandaşlığı kaybetmiş ise, Türk vatandaşlığını kazanma kararının iptalinde bir süre sınırlaması olmaması nedeniyle, aradan geçen 5, 10, 15, 20 yıl gibi bir zaman diliminden sonra Türk vatandaşlığını gerçek beyanda bulunarak ya da hileli bir yol ile kazandığının tespit edilmesinin sonucunda Türk vatandaşlığı iptal edildiğinde, vatansız kalacaktır. Bu durumda Türk vatandaşlığını kaybeden kişi, Türk vatandaşıyken sahip olduğu haklar ile ailesi ve toplumla olan ilişkileri açısından ciddi hak kayıplarına maruz kalacaktır⁷³. Bu durumun da idarenin istikrarı ilkesi ile uyumlu olmadığı ortadadır.

Öğretide, henüz Türk vatandaşlığına alınma kararının iptal edildiği bir kararın mevcut olmadığı ifade edilmiş olsa da⁷⁴, Türkiye'ye her geçen gün

⁷² TAN, s. 72-73.

⁷³ Vatansız kişi, hiçbir devletin diplomatik korumasından yararlanamayacağı gibi başka bir devlet vatandaşlığına sahip diğer yabancılara oranla ikamet izni veya çalışma izni gibi konularda daha büyük zorluklarla karşılaşacaktır. Vatansız kişinin kimlik kartı veya pasaport temini de zordur. AYBAY, ÖZBEK, s. 53-54.

⁷⁴ DOĞAN, s. 141. Diğer yandan, Danıştay 10. Dairesi, 18.09.2000, E. 2000/2045, K. 2000/4537 tarihli kararında, "... vatandaşlığın kararının alınmasında herhangi bir etkisi ve hilesi tespit edilemeyen davacının, vatandaşlığa alındıktan ve nüfusa tescili yapıldıktan sonra geçen uzun bir süreden sonra nüfus kayıtlarının silinmesi ve vatandaşlık kararının iptal edilmesi, idare hukukunun temel ilkelerinden olan idari istikrar prensibine aykırı düşmektedir. Dolayısıyla, dava konusu işlemin iptal edilmesi gerekirken idare mahkemesince davanın reddi yolunda verilen kararda hukuka uyarlılık bulunmamaktadır ..." şeklinde, vatandaşlığın kazanılması kararında bir hilesi tespit edilemeyen davacının, vatandaşlığın kazanılması üzerinden uzunca bir süre geçtikten sonra sonradan kazandığı Türk vatandaşlığının iptal edilmesini,

yasal ve yasal olmayan yollarla mültecilerin giriş yaptığı düşünüldüğünde bu durumun değişmesi ihtimal dâhilindedir. Bu kişilerin her zaman hukuka uygun yollardan Türk vatandaşlığını kazanacağı mutlak değildir. Bu noktada idareye çok büyük bir görev düşmektedir. İdarenin zaten yetkili makam kararıyla sonradan Türk vatandaşlığının kazanılmasında, başvuru sahiplerinin ifadelerinin ve sunmuş olduğu belgelerin hakikiliğini inceleme ve araştırma hususunda azami özeni gösterme yükümlülüğü vardır.

Bu gerekçelerle önerimiz, mülga 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda olduğu gibi, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda da Türk vatandaşlığına alınma kararının iptalinin, kanun koyucunun takdirine göre 5 ya da 10 yıl gibi “makul” ve “hak ve nesafet kurallarına göre uygun bir süre” sınırlandırılmasıdır.

idarenin istikrar ilkesine aykırı bulduğu bir kararı bulunmaktadır. Danıştay kararında “Türk vatandaşlığının kazanılması kararının iptali”nden bahsediyor olsa da davacının herhangi bir etkisi ve hilesi tespit edilemediğinden aslında dava konusu işlemin, hukuki şartları oluşmadan verilmiş olan Türk vatandaşlığının kazanılması kararının geri alınması olduğu anlaşılmaktadır. Karar için bkz. Yakup BAL, Mustafa KARABULUT, Yahya ŞAHİN, *Danıştay 10. Dairesi Kararları*, Cilt 1, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003, s. 675-677. Yine Danıştay 10. Dairesi'nin 28.11.1995, E. 1994/1028, K. 1995/6169 tarihli kararında, Suriye vatandaşı iken sonradan Türk vatandaşlığını kazanan davacılar murisinin, Suriye hükümetinin Zirai Reform Uygulaması ile, Suriye'de bulunan Türklere ait toprakları eritmek üzere yeni bir uygulama başlatması üzerine, Bakanlar Kurulunca çıkarılan Suriye Uyuksulların Mallarının Tespiti ve El Konulması Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre, Türkiye'de bulunan Suriyelilerin taşınmazlarına el konulmuş ve uygulanan bu politikanın devamı olarak da Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe giren Vatandaşlıkla İlgili Kanunların Uygulanmasına İlişkin Yönerge ile de, anılan Yönetmelik uyarınca el konulan taşınmazı bulunan Suriye uyruksullu kişilerin Türk vatandaşlığına alınma istemlerinin, el koyma kararı kaldırılıncaya dek reddedileceğine karar verilmiş olduğundan; her ne kadar davacılar murisinin Türk vatandaşlığına alınma isteği kabul edilmiş olsa da yeniden yapılan inceleme sonucunda Suriye uyruksullu davacılar murisinin el konulan taşınmazının varlığı tespit edildiğinden ve dava konusu işlem, devletin siyasi çıkarları dikkate alınarak yasanın verdiği takdir yetkisine dayanılarak tesis edildiğinden Türk vatandaşlığının kazanılması kararının iptali yoluna gidilmesinde hukuka aykırılık bulunmamıştır. Her ne kadar Danıştay kararında dava konusu işlemi, “Türk vatandaşlığının kazanılması kararının iptali” olarak zikretmiş olsa da kararda davacılar murisinin gerçek dışı ya da aldatıcı beyanından bahsedilmediğinden, aslında idare tarafından yapılan işlemin, Türk vatandaşlığını kazanma kararının geri alınması olduğu anlaşılmaktadır. İdare, Türk vatandaşlığının kazanılmasında davacılar murisi hakkında yeterli inceleme ve araştırmayı yapmamıştır. Kararda ayrıca, Türk vatandaşlığının sona erdirilmesinde idarenin sahip olduğu takdir yetkisinden bahsedilmektedir. Oysa Türk vatandaşlığına alınma kararının iptalinde, idareye takdir hakkı tanınmamıştır; şartları oluşmuşsa idare Türk vatandaşlığının iptali kararını vermek zorundadır. Karar için bkz. BAL, KARABULUT, ŞAHİN, s. 679-680.

SONUÇ

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda sonradan Türk vatandaşlığını kazanan kişinin, Türk vatandaşlığını, yalan beyanda bulunma ya da vatandaşlığı kazanmaya esas teşkil eden önemli hususların gizlenmesi sonucunda kazanıldığı tespit edilmesi durumunda, süre bakımından herhangi bir sınırlama getirilmeksizin, vatandaşlığın kazanılması kararı ile hileli durumların tespiti arasında ne kadar zaman geçerse geçsin, Türk vatandaşlığına alınma kararının iptal edileceği düzenlenmiştir. Türk vatandaşlığına alınma kararının iptalinde yetkili makama takdir hakkı verilmemiştir. Dolayısıyla, Kanunda aranan şartların tespiti durumunda yetkili makam, Türk vatandaşlığının iptali kararını vermek zorundadır.

Türk vatandaşlığının kazanılması ve kaybedilmesine dair işlemlerin idari nitelikte olmaları nedeniyle Türk İdare Hukukunda kişinin yalan beyanı ya da hilesiyle elde edilmiş idari işlemlerin sona erdirilmesinde İdareye getirilmiş bir süre sınırlandırması olup olmadığına bakıldığında ise, yargı organlarının ilgilinin gerçek dışı beyan veya hileyle elde etmiş olduğu işlemlerin her zaman geri alınabileceğine dair istikrarlı bir yaklaşıma sahip olduğu gözlemlenmektedir. Ancak bu istikrarlı yaklaşıma aykırı kararlara da rastlanıldığından öğretide en azından Danıştay'ın hileyle elde edilen işlemlere dair kesin bir tutum içerisinde olduğunun söylenemeyeceği ifade edilmektedir.

Mahkeme kararlarında sıklıkla anılan, hukuki ilişkilerde istikrarın sağlanması olarak ifade edilen idarenin istikrarı ilkesine göre, toplumda sürekliliğin ve güvenin inşasında ve korunmasında kamu yararı bulunmaktadır. Bu itibarla Türk vatandaşlığına alınma kararının iptalinde makul ve belli bir sürenin olmasında hem toplum hem de birey açısından kamu yararı bulunmaktadır. Zira kişinin süresi belli olmayacak şekilde vatandaşlığının her an iptal edilebileceği endişesi ile yaşaması, devlete olan güven hissini zayıflatacağı gibi toplumun sonradan Türk vatandaşlığını kazanan kişilerle olan hukuki ve medeni ilişkilerine de yara verecektir. Bu anlamda hiçbir süre kısıtlaması olmaksızın Türk vatandaşlığına alınma kararının iptalinin idarenin eline sınırsız bir şekilde bırakılmasının, idarenin istikrar ilkesine aykırı olduğu düşüncesindeyiz.

Her ne kadar Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmelerde kişinin hileli bir şekilde vatandaşlığı kazandığının tespiti durumunda, kişi vatansız kalacak olmasına rağmen devletin vatandaşlığı sona erdirmesine izin verilmiş olsa da, Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın *Rottman v. Bayern* kararında, vatandaşlığın kazanılması kararı ile kaybettirme kararı arasında geçen zamana dikkat çekilerek vatandaşlığın sona erdirilmesi durumlarında ölçülülük ilkesinin uygulanması gerektiği önemle vurgulanmıştır. Zira vatandaşlığın sona erdirilmesi kararı neticesinde kişi, çifte ya da çok vatandaş değil ise, vatansız kalabilecektir. Dolayısıyla uluslararası sözleşmelerden farklı olarak uygulamada vatandaşın lehine olmak üzere ölçülülük ilkesinin tatbiki tercih edilmekte, bu anlamda hileli davranışın gerçekleştiği tarih ile bu durumun tespiti tarihi ve vatandaşlığın sona erdirilmesi tarihi arasında geçen sürelerin, vatandaşlığın kaybını haklı kılacak makullükte olması aranmaktadır. Ne var ki Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda, Türk vatandaşlığına alınma kararının iptalinde yetkili makama takdir hakkı tanınmamıştır. Dolayısıyla gerçek dışı beyanı ya da hileli davranışı tespit eden idare, ölçülülük ilkesi çerçevesinde ifade ettiğimiz hususları göz önünde bulundurma yetkisine sahip değildir. Yetkili makam, kanunda belirtilen şartların tespiti halinde, Türk vatandaşlığının kazanılması kararını iptal etmek zorundadır.

Bu itibarla önerimiz, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'ndaki Türk vatandaşlığına alınma kararının iptaline dair düzenlemenin, sonradan Türk vatandaşlığını kazanan kişiler tarafından istismar edilemeyecek uzunlukta, makul ve hak ve nesafet kurallarına göre uygun bir süre ile sınırlandırılmasıdır. Ayrıca ilgili maddenin, kişilerin vatansız kalmasına engel olacak ve yetkili makama vatandaşlığın iptali konusunda takdir hakkı tanıyacak şekilde yeniden kaleme alınması gerektiği düşüncesindeyiz.

KAYNAKÇA

- Avrupa Birliği Vatandaşlığı'nın Kişinin İradesi Dışında Kaybına Dair Kılavuz Kurallar (Guidelines Involuntary Loss of European Citizenship) için bkz. (çevrimiçi) <http://www.ilecproject.eu/sites/default/files/GUIDELINES%20INVOLUNTARY%20LOSS%20OF%20EUROPEAN%20CITIZENSHIP%20.pdf>, 13.02.2016.
- AYBAY, Rona, Nimet ÖZBEK, *Vatandaşlık Hukuku*, 4. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015.
- BAL, Yakup, Mustafa KARABULUT, Yahya ŞAHİN, *Danıştay 10. Dairesi Kararları*, Cilt 1, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003.
- BAYATA CANDAŞ, Aslı, *Hukuki Şartlar Oluşmadan Verilmiş Olan Türk Vatandaşlığını Kazanma Kararının Geri Alınmasında Süre Sorunu*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 114, 2014, s. 347-360.
- BÜLBÜL, Erdoğan, *İdari İşlemlerin Yürürlükten Kaldırılması*, Beta Basım AŞ, İstanbul, 2010.
- Civil Code (Book I, Title I of French Nationality), (çevrimiçi) <http://eudocitizenship.eu/country-profiles>, 09.02.2016.
- Civil Code (of Spanish Nationality Legislation), (çevrimiçi) <http://eudocitizenship.eu/country-profiles>, 09.02.2016.
- ÇAĞLAYAN, Ramazan, *İdari İşlemin Geri Alınması Üzerine*, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt IV, Sayı: 1-2, 2000, s. 43-58.
- DOĞAN, Vahit, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 12. Baskı, Savaş Kitapçılık, Ankara, 2014.
- DÖNMEZER, Sulhi, S. ERMAN, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, Genel Kısım, Yeniden gözden geçirilmiş 11. Bası, Cilt III, Beta Basım Yayım AŞ, İstanbul, 1994.
- DURAN, Lütfi, *İdari Kazada Dava Açma Müddeti*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt XI, 1945, s. 238-263.
- ERDEM, B. Bahadır, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 4. Bası, Beta Basım Yayım AŞ, 2014.
- FİŞEK, Hicri, *Vatandaşlığa Alınmanın İptali*, Osman F. Berki'ye Armağan, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No. 411, Ankara, 1977, s. 373-396.

- German Nationality Act of 1913, (çevrimiçi) <http://eudo-citizenship.eu/country-profiles>, 09.02.2016.
- GÖĞER, Erdoğan, *Türk Tâbiyet Hukuku*, Dördüncü Bası, Sevinç Matbaası, Ankara, 1979.
- GÖZLER, Kemal, *İdare Hukuku*, Cilt I, İkinci Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa, 2009.
- GÜNDAY, Metin, *İdare Hukuku*, Güncellenmiş ve gözden geçirilmiş 10. Baskı, İmaj Yayınevi, Ankara, 2013.
- GÜNGÖR, Gülin, *Tâbiyet Hukuku*, 3. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015. (Tâbiyet Hukuku)
- GÜNGÖR, Gülin, *Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Bazı Hükümlerinin 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Üzerindeki Etkisi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 63 (3), 2014, s. 479-507. (Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Türk Vatandaşlığı Kanunu Üzerindeki Etkisi)
- GÜNGÖR, Gülin, *Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi*, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Yılmaz Altuğ'a Armağan, İstanbul, Cilt 17-18, Sayı: 1-2, 1997-1998, s. 229-250.
- Human Rights and Arbitrary Deprivation of Nationality*, United Nations General Assembly Human Rights Council, Twenty-fifth Session, Annual Report of the Secretary General, 19 December 2013.
- Interpreting the 1961 Statelessness Convention and Avoiding Statelessness Resulting from Loss and Deprivation of Nationality*, Expert Meeting convened by the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, Tunisia, 31 October-1 November 2013.
- Judgment of the European Court of Justice, C-135/8, Janko Rottman v. Freistaat Bayern, 2 March 2010, (çevrimiçi) <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30d548844fd759104ceb97d1f6cc067b905c.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuSbh10?text=&docid=75336&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=66148>, 13.02.2016.
- Kingdom Act on Netherlands Nationality, (çevrimiçi) <http://eudo-citizenship.eu/country-profiles>, 09.02.2016.

- NOMER, Ergin, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 21. Bası, Filiz Yayınevi, İstanbul, 2015.
- ÖKÇESİZ, Hayrettin, *İnsan ve Hukuk Devleti*, Hukuk Devleti, Hazırlayan Hayrettin Ökçesiz, İstanbul, Afa Yayınevi, 1998,
- ÖZBEK, Nimet, *Türk Vatandaşlık Hukukunda İlgilinin İstenci Gerekmeksizin Türk Vatandaşlığıyla İlişkinin Kesilmesi*, Pigeon Yayıncılık, Ankara, 2015.
- ÖZBEK HADIMOĞLU, Nimet, Barış TEKSOY, *Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (1961) Karşısında Türk Vatandaşlığı Kanunu*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 107, 2013, s. 221-244.
- ÖZTÜRK, Necla, *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı'nın Vatandaşlığın İrade Dışı Kaybı Yollarına Yaklaşım*", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 73, 2007, s. 95-131.
- Swiss Citizenship Act of 29 September 1952, (çevrimiçi) <http://eudo-citizenship.eu/country-profiles>, 09.02.2016.
- TANRIBİLİR, Feriha Bilge, *Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku*, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Ergin Nomer'e Armağan, İstanbul, Cilt 22, Sayı: 2, 2002, s. 791-818.
- TAN, Turgut, *İdari İşlemin Geri Alınması*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970.
- TAN, Turgut, Şeref GÖZÜBÜYÜK, *İdare Hukuku*, Cilt I, Güncelleştirilmiş 10. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014.
- TİRYAKIOĞLU, Bilgin, *Yeni Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun Eleştirel Analizi*, Uluslararası Sempozyum, 15-16 Mayıs 2009, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, s. 24-66, (çevrimiçi) <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/2009-sempozyum.pdf>, 09.02.2016.
- TURHAN, Turgut, Feriha Bilge TANRIBİLİR, *Vatandaşlık Hukuku*, 3. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012.
- ULUOCAK, Nihal, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Gözden Geçirilmiş Yeni Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989.
- YILDIRIM, Turan, *İdari Yargı*, 2. Baskı, Beta Basım AŞ, İstanbul, 2010.
- YÜCEL, Gerçek Şahin, *Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın Avrupa Birliği Vatandaşlığı ile İlgili Son Yaklaşımları*, Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, Cilt 21, Sayı 2, 2013, s. 37-54.